
Rama Rasa Varnanam

రామరాసవర్ణనమ్

Document Information

Text title : Rama Rasa Varnanam

File name : rAmarAsavarNanam.itx

Category : raama

Location : doc_raama

Transliterated by : Vishal Pandey

Proofread by : Vishal Pandey

Description/comments : bhushuNDirAmAyaNam | pUrvakhaNDa | adhyAya 24-36||

Latest update : August 31, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

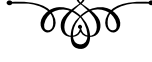
Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 18, 2025

sanskritdocuments.org

రామరాసవర్ణనమ్

౨౪

బ్రహ్మోవాచ ।

పరార్థస్మరలావణ్యం బిభృత్ సుందరవిగ్రహః ।
కామినీనాం కామరసం పోషయన్ రాఘవో బభౌ ॥ ౧ ॥

సీతయార్థాఙ్గసజ్జీన్యా సహ కేలిరసం దధత్ ।
జ్యోత్స్నయా చన్ద్రవద్రామో రేజే నక్షత్రమణ్డలే ॥ ౨ ॥

ముగ్ధానాం గోకులస్త్రీణాం జానక్యావిష్టచేతసామ్ ।
సమూహం రసయన్ రామో బభారాకృతిసౌష్ఠవమ్ ॥ ౩ ॥

యన్నేతి నేతీతి వదన్తి వేదాః
బ్రహ్మదయో యన్న తేభుస్తపోభిః ।
తత్త్వం పరం తచ్చుతిమూర్ధ్వమృగ్యం
వ్రజాఙ్గనాభిః కరయోర్మహితమ్ ॥ ౪ ॥

గుఙ్గాహారం దధదురసిలసచ్ఛిర్షమామూరచన్ద్రో
వేణుం బిమ్బోష్ఠదలకలితం బిభృదాపూర్ణనాదమ్ ।
స్నిగ్ధా చ శ్రీర్నట ఇవ లసద్వేశ సౌందర్యసారో
బిభృద్రామః ప్రముదవిపినం వల్లవీర్మోదయానః ॥ ౫ ॥

ద్విపరార్థావసానేఽపి నిత్యం క్రీడతి రాఘవః ।
నాన్తోఽస్య నిత్యలీలానాం స్వానందరసరూపిణః ॥ ౬ ॥

రాఘవో మోదయన్ గోపీస్తా ఏవ సపరిచ్ఛదాః ।
ఏవం యోగీ వై రమతే రామో రమయతాం వరః ॥ ౭ ॥

నిర్వికారో బ్రహ్మణోఽపి ప్రతిష్ఠా పరమాస్పదమ్ ।
నాస్య కామేన కోపేన తోభేన చ మహాత్మనః ॥ ౮ ॥

మనోవికారః సమభూద్యథా సంసిద్ధియోగినః ।

ఇత్యేవం రామదేవస్య బాలలీలాం శృణోతి యః ॥ ౯॥

స యాతి రామసాయుజ్యం పరమానందనిర్వృతిః (తిం ?) ।
అథాహమభిధాస్యామి రామరాసం మనోహరమ్ ॥ ౧౦॥

అదృశ్యం యత్ సురేంద్రాద్వైశ్చకార రఘుపుజ్జవః ।
కోటికన్దర్పలావణ్యవిజయీ రఘుపుజ్జవః ॥ ౧౧॥

రామకణ్ణకరూపాంశ్చ మహాదైత్యానజీహనత్ ।
తేషాం వధేషు సంవిఘ్నం సహసా వినివారయన్ ।
మహావీరో రామచన్ద్రశ్చకారాతీవ విక్రమమ్ ॥ ౧౨॥

రమణమనుదినం యో రామచన్ద్రస్య పూర్ణం
ప్రణతమతిరథీతే మానవో రామభక్తః ।
స భవతి శివతుల్యో రామభక్త్యా ప్రపూర్ణః
పరమసుఖనిమగ్నశ్చిన్మయానందరూపః ॥ ౧౩॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే కేలివర్ణనం నామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః
॥ ౨౪॥

౨౫

భుశుణ్ణ ఉవాచ ।
శ్రుత్వేదం రామచన్ద్రస్య కౌమారచరితం మమ ।
మనః శీతలతామేతి యద్వత్ పీయూషధారయా ॥ ౧॥

దత్త్వా వరం గోపికానాం నిత్యమాత్మప్రదం విధే ।
యచ్ఛకార రఘుశ్రేష్ఠస్తన్నః శంసితుమర్హసి ॥ ౨॥

చీర్ణవ్రతానాం విప్రాణాం దణ్డకారణ్యవాసినామ్ ।
యథా వరం దదౌ రామస్తథా మే వద విస్తరాత్ ॥ ౩॥

ద్విపరార్ధాస్తేఽపి నిత్యం సహజానందతోకగః ।
రాసం చకార రామాభిః పరమైశ్వర్యభావితః ॥ ౪॥

తత్రాపి దివ్యరాసే తు యాని యాని శుభాని చ ।
చక్రే రాసచరిత్రాణి తాని మే కథయ ప్రభో ॥ ౫॥

ఏకపత్నీవ్రతే స్థిత్యా సత్యం లోపితవాన్న చ ।

బహుకాంతారతిం దృష్ట్యా తథా న ద్వేష్టి జానకీ ॥ ౬ ॥

తదేతత్ కథయాస్మాకం రామచారిత్రమద్భుతమ్ ।
శృణ్వతో మే మహాన్ హర్షో రోమభేదశ్చ జాయతే ॥ ౭ ॥

గద్గదశ్చ తథా కణ్ఠే చిత్తస్యైవ చ నిర్వృతిః ।
అహో ధన్యా అమీ దేవా మదఙ్గవినివాసినః ॥ ౮ ॥

యే పిబన్తి శుభం నిత్యం రామచంద్రకథామృతమ్ ।
ధన్యోఽహం కృతకృత్యశ్చ తిర్యగ్యోనిగతోఽపి సన్ ॥ ౯ ॥

యత్పిబామ్యమృతం బ్రహ్మన్ భవద్వదనవిచ్యుతమ్ ।
బ్రహ్మోవాచ ।

అహో పరిణతా బుద్ధిస్తవ సమ్యగ్విభాతి మే ॥ ౧౦ ॥

పునః పునః ప్రశ్నయసి యద్రాహువపతేః కథామ్ ।
వక్షామ్యహం తు వక్తవ్యమవక్తవ్యం కదాచన ॥ ౧౧ ॥

గోపనీయం శుకేనాపి యద్ యోగీంద్రేణ ధీమతా ।
కథామృతైకకుణ్డస్య చత్వారో రక్షకా వయమ్ ॥ ౧౨ ॥

అహం శుకశ్చ శేషశ్చ తథా దేవీ తు జానకీ ।
న బ్రూమః సకలం తత్తు గోపనీయం ప్రయత్నతః ॥ ౧౩ ॥

వాచకాన్ ఘాతయిష్యామి మాతృజారప్రసక్తవత్ ।
అధికారిణమాలోక్య కథఞ్చిత్ కథయామహే ॥ ౧౪ ॥

పశ్చాద్ధికారిణోఽప్యత్ర షష్ఠో వైవోపలభ్యతే ।
త్వమణ్ణజౌత్తరేయశ్చ ధరణీ చ పతివ్రతా ॥ ౧౫ ॥

సౌమిత్రేయశ్చోర్ధ్వరేతా తథా మారుతనన్దనః ।
తుభ్యం మయా సమాఖ్యాతా కల్పే-కల్పే యుగే యుగే ॥ ౧౬ ॥

రామమాయాప్రభావేణ పునర్విస్మృతవానసి ।
శుకేన చౌత్తరేయాయ రామచారిత్రమీర్యతే ॥ ౧౭ ॥

ఇహైవ శుద్ధసత్త్వాయ గోలోకే ప్రేమభాగినే ।
పునశ్చ భగవాన్ శేషో వ్యాచష్టే ధరణీం ప్రతి ॥ ౧౮ ॥

లక్ష్మణాయ తథా దేవీ జానకీ ప్రత్యువాచ హ ।
తచ్చుత్వా సకలం ప్రోక్తం లక్ష్మణేన హనూమతే ॥ ౧౯ ॥

పశ్చాత్తాపః సంహితాస్తత్ర సజ్జేపేణ శృణు ద్విజ ।
 భౌశుణ్ణీ పరమేయం షట్త్రింశత్సాహస్రమీరితా ॥ ౨౦॥
 చత్వారింశత్సహస్రం తు లక్షమాత్ర ముదీరితమ్ ।
 హనుమత్సంహితాలక్షం వాయులోకే విరాజతే ॥ ౨౧॥
 సముచ్చయస్తు పశ్చాన్నాం మయోక్తా బ్రహ్మసంహితా ।
 ఇత్యేవం రామచరితం శతకోటిప్రవిస్తరమ్ ॥ ౨౨॥
 ప్రతికల్పం ప్రతియుగం అన్యదన్యద్ విభావ్యతామ్ ।
 నాస్తస్య చరిత్రాణాం కల్పకోటిశతైరపి ॥ ౨౩॥
 కిశ్కీత్ సమాధావాలోక్య శృణు పుత్ర నిగద్యతే ।
 యత్పుష్టం తు త్వయా గోపిరామయోః క్రీడనం పరమ్ ॥ ౨౪॥
 తత్సుగోప్యం కథం వాచ్యం వక్తాస్యాన్నారకీ ధ్రువమ్ ।
 అథాపి శుద్ధసత్త్వాయ భక్తాయ విమలాత్మనే ॥ ౨౫॥
 వాచ్యమాచార్యవద్యైస్తు తచ్చుత్వా తత్పరో భవేత్ ।
 సత్యం సత్యం మయా నిత్యం చిన్త్యతే మూలమన్తవత్ ॥ ౨౬॥
 తద్ధ్యానామృతయోగేన తిష్ఠామ్యాకల్పమణ్ణజ ।
 తపస్తప్తం మయా పూర్వ తీవ్రాత్తీవ్రతరం ద్విజ ॥ ౨౭॥
 తేన ప్రసన్నః సీతేశః సదా మాం దర్శనం దదౌ ।
 స్వలోకం దర్శయామాస గోలోకాత్ పరతస్తు యత్ ॥ ౨౮॥
 తత్ర రాసవిలాసాది దృష్టవానహమద్భుతమ్ ।
 ప్రమోదవిపినే పూర్వం రామశ్చక్రే సుక్రీడనమ్ ॥ ౨౯॥
 తస్యాప్యనుకృతిం కృష్ణశ్చక్రే వృన్దావనే వనే ।
 శ్రీరామో భగవాన్ పూర్ణః కలాభిః పురుషోత్తమః ॥ ౩౦॥
 కోటిలక్ష్మీసహస్రాణామంశినీ జనకాత్మజా ।
 ఏతయోరేవ దివ్యాంశౌ రాధాకృష్ణాత్మకౌ వ్రజే ॥ ౩౧॥
 కాలే-కాలే సముద్భయ కురుతః శాశ్వతీం రతిమ్ ।
 రామాంశో భగవాన్ కృష్ణః సీతాంశో రాధికేశ్వరీ ॥ ౩౨॥
 అన్యాశ్చ సకలా గోప్యస్తదంశాంశా ఉదీరితాః ।

ద్వారికాయాం రుక్మిణీయం మహాలక్ష్మీ మహేశ్వరీ || 33||

అన్యశ్చ సత్యభామాద్యాస్తదంశాః సహజాత్మికాః |

క్వచిదావేశరూపేణ క్వచిదంశస్వరూపతః || 34||

క్వచిత్ సాక్షాత్ స్వయం సీతా రమతే ప్రభుణా సహ |

సైవ రానేశ్వరీ తేన రమతే రాసమణులే || 35||

ఏకథా శతథా చైవ కృత్వా రూపాణి సంతతమ్ |

తచ్ఛరిత్రం మహాగోప్యం మయా జ్ఞాతుం న శక్యతే || 36||

కురు కల్పశతం తీవ్రాం తపశ్చర్యాం స్వశోధికామ్ |

తదా తే తాదృశీ భక్తిరభిష్యత్యనపాయినీ || 37||

తదా శ్రీరామచారిత్రం శ్రోతుమర్హస్యశేషతః |

నోచేన్మామేవ శప్స్యన్తి యోగీన్ద్రాస్తే శుకాదయః || 38||

అనధికారిణే మా బ్రూయాదిత్యుక్తం ప్రభుణాపి మే |

ఇతి బ్రహ్మవచః శ్రుత్వా భుశుణ్డో నామ వై ద్విజః || 39||

మహాతీమార్తిమన్వార్ఛుత్ ప్రాణాస్తేఽపి గరీయసీమ్ |

ఆకాశవాక్ సముద్భూతా తదా సంశృణ్వతోస్తయోః || 40||

బ్రూహి బ్రహ్మన్నశేషేణ మమ చారిత్రమద్భుతమ్ |

రాసలీలావినోదాఖ్యం భక్తాయాణ్ణజరూపిణే || 41||

అయం హి సుమహాన్ యోగీ మమైకాన్తరతిప్రియః |

శాన్తో దాన్తస్తితిక్షశ్చ కోటికల్పకృతశ్రమః || 42||

మద్భక్తో మత్పరః శాన్తో మద్ధర్మత్యక్తసంస్మృతిః |

ఏకాన్తచారీ వినయీ భక్తానాం ప్రీతివర్ధనః || 43||

జ్ఞాపయాన్తై విశేషేణ రామచారిత్రమద్భుతమ్ |

పీత్వా పీయూషవత్ సర్వం నాన్యస్మై కథయిష్యతి || 44||

ఇతి దైవీం గిరం శ్రుత్వా బ్రహ్మో సజ్జాతసమ్భ్రమః |

సమూహ్య ద్విజమాచప్తే రామలీలాం మనోహరామ్ || 45||

ఏతామైకాన్తికీం లీలాం యో బ్రూయాదనధికారిణే |

స పచ్యేత మహాఘోరే నరకే దైవచోదితః || 46||

(యః)కృష్ణైకాంతరో భక్తో రామభక్తివివర్జితః ।

తస్మై న కథయేదేతాం లీలాం విశ్వస్య పావనీమ్ ॥ ౪౭॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్డసంవాదే రామరాసో నామ పంచవింశోఽధ్యాయః
॥ ౨౫॥

౨౬

బ్రహ్మోవాచ ।

శృణు ద్విజ ప్రమాణజ్ఞ రామలీలాం మనోహరామ్ ।

దివ్యరాససమాయుక్తాం సీతాకౌతుకవర్ధినీమ్ ॥ ౧॥

సర్వేఽప్యగ్నికుమారాస్తే షష్టిసాహస్రసంఖ్యకాః ।

రామలీలారసాభిజ్ఞాః ప్రాపుర్నిజతపః ఫలమ్ ॥ ౨॥

కల్పం సారస్వతం ప్రాప్య దణ్డకారణ్యవాసినః ।

శ్రుతయత్ప్రేవ సజ్ఞాతా గోపీరూపేణ గోకులే ॥ ౩॥

రామరూపమనుప్రాపుః సరయ్యాస్తటయోర్ద్వయోః ।

ప్రమోదవనవాసినోఽశానక్యాశ్చ మహాప్రియాః ॥ ౪॥

రామతత్త్వమనుప్రాప్య ముముహుః కామభావితాః ।

అన్యాశ్చ దివ్యలలనా దివ్యరూపసమన్వితాః ॥ ౫॥

కృత్వా తపో వరం లబ్ధ్వా దివ్యమాపుర్మనోరథమ్ ।

తతో నిజవరం సత్యం కత్తు రామో మహామనాః ॥ ౬॥

కామతత్త్వేన తాః సర్వా రమయామాస గోపికాః ।

అథ ప్రాదురభూత్ కామః సహజానందలక్షణః ॥ ౭॥

జానకీం వేపయామాస సహజానందరూపిణీమ్ ।

సా వేపితా కామశరైః ప్రాదుర్భూయ రఘూద్వహాత్ ॥ ౮॥

దివ్యవేశధరా భూత్వా క్షోభయామాస రాఘవమ్ ।

సంజ్ఞబ్ధః కామబాణేన తామాలిజ్గీతుమీయవాన్ ॥ ౯॥

తమాయాంతం సమాలోక్య స్వయమన్తర్బభూవ సా ।

అథ ఖిన్నో రాజసూనుర్విరహేణ మృగీదృశః ॥ ౧౦॥

ఇతస్తతో భ్రామ్యమాణో దిశః శూన్యా విలోకయన్ ।

పాణ్డుక్షామవపుః సాశ్రుస్తబ్ధః పులకపూరితః ॥ ౧౧॥

దినే దినే వ్యథాపూర్ణః ప్రలీనసకలేన్ద్రియః ।

పద్మపత్రవిశాలాక్షీం తామేవ నిజవల్లభామ్ ॥ ౧౨॥

ధ్యాయమానోఽన్తరా దృష్ట్యా బహిః శూన్యాఖిలక్రియః ।

అశుష్యద్రాజతనయో దీర్ఘమాణః స్వవక్షసి ॥ ౧౩॥

క్వచిచ్ఛన్ద్రిముపాలేభే పూర్ణబిమ్బం సుధామయమ్ ।

క్వచిత్ పద్మవనం దృష్ట్వా దుఃఖీ నేత్రే న్యమీలయత్ ॥ ౧౪॥

క్వచిత్ కైరవిణీం వీక్ష్య బభూవ చ పరాఙ్ముఖః ।

క్వచిద్ రమాభవనం దృష్ట్వా సృష్ట్వా ప్రాద్రవదాతురః ॥ ౧౫॥

క్వచిత్ కుఙ్కులతాం దృష్ట్వా వక్త్రం సముపచక్రమే ।

క్వచిద్ వసన్తమాలోక్య మేనే దావానలం విభుః ॥ ౧౬॥

క్వచిదేకాన్తసదనే తాముపాలభత ప్రియామ్ ।

అయే ! కరోరహృదయే దృష్టే జనకనన్దిని ॥ ౧౭॥

వ్యథమానహృదం దృష్ట్వా నాద్యాపి కరుణా తవ ।

సకృన్నే దర్శనం దత్త్వా మహావిరహవర్ధనమ్ ॥ ౧౮॥

అన్తర్హితా త్వం కిం బ్రూమః ప్రేమశూన్యకరోరతామ్ ।

క్వచిదాకాశమాల్గ్య ప్రియాబుద్ధ్యా ముమోద సః ॥ ౧౯॥

క్వచిన్నవదలం దృష్ట్వా చక్రే చుమ్మనగాం ధియమ్ ।

క్వచిత్ ఖిన్నమనాః శ్రాన్తో శయ్యామాల్గ్య సంశ్రితః ॥ ౨౦॥

క్వచిద్ధవన్ క్వచిద్ధావన్ క్వచిత్ క్రీడాసం దధత్ ।

క్వచిదున్మత్తవజ్జల్పన్ క్వచిత్ కుర్వన్ మనోరథాన్ ॥ ౨౧॥

నైవ లేభే రతిం క్వాపి ప్రియాధ్యానపరాయణః ।

సరయాఘోష వాసిన్యో దివ్యాశ్చ లలనాగణాః ॥ ౨౨॥

రామనాయకమాలోక్య బభూవుః కామపీడితాః ।

కాశ్చిత్తర్గుణమాకర్ణ్య బభూవుః కామమోహితాః ॥ ౨౩॥

కాశ్చిత్ సాక్షాదముం దృష్ట్వా నిపేతుర్భృశమూర్ఛితాః ।

కాశ్చిచ్ఛిత్రగతం దృష్ట్వా జాతాః కామశరార్దితాః ॥ ౨౪॥

కాశ్చిత్ స్వప్నే సమాలోక్య పీడామాపుః సుదుఃసహమ్ ।

ఏవం రామగుణాకృష్టాః సమస్తా వామలోచనాః ॥ ౨౫॥

విరహార్తాః శ్రితైకాంతా దూతీభిః సంన్యవేదయన్ ।

తాసాం దూత్యో రామమేత్య ప్రోచుర్విరహజాం వ్యథామ్ ॥ ౨౬॥

దూత్య ఊచుః ।

అయి సున్దర రాఘవోత్తమ

త్వమసి ప్రేమభరైకభాజనమ్ ।

వనితాః స్మరభాణవేపితాః

సదయ త్వం పరిపాలయ ప్రభో ॥ ౨౭॥

తవ రూపవిమోహితాః స్త్రియః

కలితాః కామకరే కృతాశయాః ।

కులశీలవిలజ్జయాతురాః

పథి రుద్ధాః సరితో యథాభవన్ ॥ ౨౮॥

అయి రాజకుమార సమ్ప్రతి

వ్యథితప్రాణవిమోచనోద్ధురాః ।

న నిభాలయసే కిమీదృశీః

కరుణావారినిధిః స్వయం భవాన్ ॥ ౨౯॥

అథ తే కఠినం యదా మనో

ప్రజరామాననవీక్షణాక్షమమ్ ।

మరణం తదిమా మృగీదృశః

కలయిష్యన్తి విగర్హితం భువి ॥ ౩౦॥

అయి కామపరార్థసున్దర

త్రిజగన్మోహనమజ్జులకృతే ।

మృత ఏష మృగీదృశిగణః

ప్రణయశ్రీపరిపాలకస్తవ ॥ ౩౧॥

అయి మన్మథమోహనాకృతే

కిమియం తే ప్రకృతిర్ధురత్యయా ।

యదమూర్ఖలనా నిజాధరా

మృతపానేన న జీవయస్యత ॥ ౩౨॥

వనితావధపాతకోద్భవం భయ
మాస్తే భవతోఽథవా న వా ।
రఘువంశవిభూషణో భవాన్
కథమత్యుగ్రమధర్మమాశ్రితః ॥ 33॥

చరణామ్బుజనిర్గలన్మధుద్రవ
ధారాసుఖితాన్తరాశ్రయాః ।
మునయోఽపి భవద్గుణామృతం
నను గాయన్తి రజస్తమోలయాః ॥ 34॥

అయి రాఘవవర్యధుర్య తే
చరణామ్బుజపరాగకాఙ్క్షిణీః ।
అబలా మదనేన ఘాతయన్
హృది చిన్తాం మహతీమవాప్స్యసి ॥ 35॥

శిశునైవ విమోహితాన్తరా
వనితాస్తా వ్రతబన్ధకర్షితాః ।
భవతా వరదాననిర్వృతా
వచనైవ న వశ్చితాః కిము ॥ 36॥

ఇదమీదృశబాలభాషితం
ధరణౌ సమ్ప్రతి విశ్వసేత కః ।
అథ విశ్వసనీయభాషితో
దయితో యద్యసి తత్ ప్రసీద భోః ॥ 37॥

నిజితైశవకర్మవిస్మరన్
వరదానం యది విస్మృతోఽసి భోః ।
తదిమా యువరాజ సమ్ప్రతి
ప్రణయేనైవ సునిర్వృతాః కురు ॥ 38॥

యదిచేచ్ఛరణాగతా అమూః
పరిపాతుం క్షమతే న తే మనః ।
భవతః సుచిరస్థిరం వ్రతం
గతమేవ ప్రతిభాతి మేఽధునా ॥ 39॥

శరణాగతపాలనవ్రతం

యది తే సుస్థిరమస్తి రాఘవ ।
తదిమా రఘురాజ కన్యకా
విరహామ్భానిధితః సముద్ధర ॥ ౪౦॥

ప్రభుణా కరుణావతా త్వయా
న విలమ్బః కరణీయ ఏవ చేత్ ।
పరిపాలయ ఘోషసుందరీ
ర్నిజనాథాః స్మరబాణపీడితాః ॥ ౪౧॥

రఘునాథ భవాన్ భవార్ణవే
ప్రకటోఽభూర్నిజసౌఖ్యహేతవే ।
స కథం నిజనాథసుందరీ
నివహం సంవ్యథయన్ న లజ్జితే ॥ ౪౨॥

ఇతి శుశ్రుమ దేవకార్యకృత్
కృతవేశః పురుషోత్తమో భవాన్ ।
తదిమాః సురలోకసుందరీః
విరహార్తాః పరిపాలయ ప్రభో ॥ ౪౩॥

పరిపాలయ నాథ సేవకాన్
నిజలావణ్యసుధైకసంశ్రయాత్ ।
ఇతి తే విరుదావలీ యథా
న విశీర్ష్యేత్ కరుణారసామ్బుధే ॥ ౪౪॥

స్మరసుందర కాపి మూర్ఛితా
ప్రమదం కాపి తనోతి మన్తవిత్ ।
ముహురేవ చ కాపి ధావతి
త్రపయా కాపి నిరోధితాభవత్ ॥ ౪౫॥

ప్రలపత్యపి కాపి భూరిశః
కరుణాం కాపి నిభాలతే తనుమ్ ।
జడవత్ ప్రణయేన కాప్యభూద్
బహుశః ఖిద్యతి రామ కాచన ॥ ౪౬॥

పులకాని బిభర్తి కాచన
స్వరభంగం కురుతే చ కాచన ।
ప్రణయేన చ కాపి కమృతే

మలినాజీ ఖలు రామ కాప్యభూత్ ॥ ౪౭॥

అథ కాపి కరోతి రోదనం

పృథుముక్తాఫలలోచనాశ్రుభిః ।

ప్రియ కాపి విలీనవృత్తికా

భువనం శూన్యమివైవ వీక్ష్యతే ॥ ౪౮॥

ఇతి నిత్యముపస్థితం మహాత్

కదనం ఘోషపురీమృగీదృశామ్ ।

కృపయా క్షపయాతికోమల

ప్రకృతే రామ ధనుర్ధరాగ్రణీః ॥ ౪౯॥

అయి రామ ధనుర్ధరాగ్రణీః

ప్రసభం రాజకుమార పాలయ ।

నహి చేన్నిహనిష్యతే స్మరో

నిజనాథాః ఖలు ఘోషసుందరీః ॥ ౫౦॥

మహతీం శ్రియమాప్తవానసి

స్మరసి త్వం కిము ధేనుధోరణీః ।

అధునాపి తవైవ గోపతే హృది

వాఞ్ఞాన్తి గవేన్ద్రతాం ప్రభో ॥ ౫౧॥

సతతోత్సవభూరిభాగ్యవా

నసి సాకేతపురీపతేః సుతః ।

న భవన్తమిహ త్యజన్త్యమీ

స్వసఖాయః ఖలు గోపపుత్రకాః ॥ ౫౨॥

మహతీ ఖలు రామ వర్తతే

భవతః శ్రీర్గురుగోపవేశ్మసు ।

న తథా హృదయం ధిసోత్యసౌ

నృప సమ్పత్తిరపారకుఞ్జరా ॥ ౫౩॥

పితృతో భవతే ప్రదర్శితా

కమలా కోటిగతాఘసేవితా ।

కిము విస్మరణే భవిష్యతి

ప్రణయావధగవేన్ద్రవేశ్మనః ॥ ౫౪॥

జనసి తవ గోపసుందరీ
రఘువర్య త్వయి పుత్రవత్సలా ।
త్వమపి స్ఫుటరాజ్యసమ్పదం
ప్రణయేనైవ విధూయ సంస్థితః ॥ ౫౫॥

ఇతి రామ విగర్హణం తవ
ప్రకటం ప్రేమవశేన కథ్యతే ।
నృపపుత్ర న చేత్ త్వమీశ్వరః
కిము లోకే సులభోఽసి మృగ్యతామ్ ॥ ౫౬॥

నవనీతసమూహతస్కరో
వ్రజరామాపరిరమ్భపేశలః ।
సులభోఽప్యసి ఘోషభూషణ
స్వకలీలారసమాత్రకౌతుకీ ॥ ౫౭॥

ఇతి దూత్యపరాయణాశయై
ర్వ్రజదూతీనివహైరుదీరితమ్ ।
వచనం సునిశమ్య రాఘవః
ప్రహసన్ ప్రాహ మనోజ్ఞయా గిరా ॥ ౫౮॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।
సాత్యంతం మే ప్రియా సీతా హృద్గతా బహిరుద్గతా ।
మోహయిత్వా సహృదయం హాహా కుత్ర గతా జవాత్ ॥ ౫౯॥

న తాం వినా క్షణం స్థాస్యామ్యహమీశోఽపి సమ్పదామ్ ।
సా మే విగర్హణం కుర్యాద్యది క్రీడేయమన్యతః ॥ ౬౦॥

తద్భూవిజృంభవశగో బిభేమి వ్రజదూతికాః ।
తత్త్వికృతిమహం కృత్వా శ్రోష్యామ్యన్యాభివాఞ్ఛితమ్ ॥ ౬౧॥

జనకస్య గృహే జాతా సా మే స్వప్నగతాఽబ్రవీత్ ।
తాం త్యక్త్వా కథమన్యాసు కుర్వీయ ప్రణయోత్సవమ్ ॥ ౬౨॥

సా మే యది ప్రకుప్యేత తదా కిం మే భవేదితి ।
ముహుః సఞ్చిన్త్య నాన్యాసాం ప్రణయం పాలితుం క్షమః ॥ ౬౩॥

తద్ వ్రాత మద్వచస్తత్ర గత్వా యూయం సుదూతికాః ।
ఆశ్వాసయత్ తాః కాంతా భూయో మద్విరహాతురాః ॥ ౬౪॥

భవతీభ్యో వరం దత్తం స్మరామి వ్రజయోషితః ।
 తత్ర కాలం ప్రతీక్షధ్వం యావత్ సీతాసమాగమః ॥ ౬౫॥
 తథాహం విధివత్ కృత్వా భూయః పరిణయోత్సవమ్ ।
 తస్యై మహాపదం దత్త్వా మహిషీత్వేన భావితమ్ ॥ ౬౬॥
 భవతీభిస్తతః సక్లం కరిష్యామి వ్రజాఙ్గానాః ।
 ఇత్యేవం భాషమాణే తు తస్మిన్ రాఘవపుజవే ॥ ౬౭॥
 ఆయయుర్మునయః సర్వే దూతీనాం పురతః స్థితాః ।
 స్థూలాక్షః శర్కరాక్షశ్చ కమ్పుర్యేధాతిథిః శుకః ॥ ౬౮॥
 నారదః పర్వతశ్చైవ సుధర్మా చైకతో ద్విజః ।
 మిత్రభవనోఽప్యథో ధౌమ్యః శతానన్దో విశారదః ॥ ౬౯॥
 జమదగ్నిస్తథా రామో వశిష్టో వామదేవకః ।
 అన్యే చైవ తపోవీరాః ప్రాదురాసుర్మునీశ్వరాః ॥ ౭౦॥
 జాబాలిః పిప్పలాదశ్చ శాణ్డిలోఽ లోహితస్తథా ।
 ఉద్దాలకో దేవలశ్చ లోమశశ్చ మహామునిః ।
 తే తత్ర బోధయామాసుర్ధర్మజ్ఞం రఘుపుజవమ్ ॥ ౭౧॥
 సునయ ఊచుః ।
 శృణు రామ మహాబాహో వైవ వక్తుమిహార్హసి ।
 త్వదఙ్గసఙ్గినీ సీతా నోద్వాహం సముపేక్షతే ॥ ౭౨॥
 తైశవే శిశురూపా సా తారుణ్యే తరుణాకృతిః ।
 తిరోభావే తిరోభూతావిర్భావే ప్రకటాకృతిః ॥ ౭౩॥
 చన్ద్రేణ చన్ద్రికేవాసౌ త్వయైవ సహ వర్తతే ।
 గచ్ఛ రామ మనోజ్ఞం తత్ ప్రమోదవనముత్తమమ్ ॥ ౭౪॥
 తత్రస్థా వ్రజదేవీశ్చ రమయస్వ చిరం ప్రభో ।
 తా ఏవ ప్రథమం తస్యాః కరిష్యన్తి వికైతవమ్ ॥ ౭౫॥
 దూత్యం తయా భవత్సక్లం కారయిష్యన్తి యోషితః ।
 తాస్యావిష్టా తతః సీతా రంస్యతే భవతా సమమ్ ॥ ౭౬॥
 స్వయం చ రంస్యతే సాక్షాత్ సీతా సహజసున్దరీ ।
 నాత్ర త్వయా క్వచిత్ కారోఽపి వికల్పో రఘునన్దన ॥ ౭౭॥

తాసామేవ హితార్థాయ భక్తానాం ప్రజయోషితామ్ ।

త్వత్తః ప్రాదురభూదేవా భేదేన దర్శనం గతా ॥ ౭౮॥

పునశ్చన్తర్హితా భూత్వా ప్రమోదవనమాగతా ।

తత్ర సా శోభతే నిత్యం సరయూతీరవాసినీ ॥ ౭౯॥

ప్రమోదవనమధ్యస్థా తద్దేవీభిశ్చ పూజితా ।

తాసాం మధ్యేఽనిశం భాతి ప్రమోదవనదేవతా ॥ ౮౦॥

రక్తశోకలతాకుఞ్జం సీతాసౌ తత్ర కాననే ।

త్వం తాత గచ్ఛ తత్రైవ పూరయస్వ మనోరథాన్ ॥ ౮౧॥

నేత్రోత్సవం తథాస్మాకం దేహి రాఘవపుజ్జవ ।

త్రైలోక్యే చ మహామోదం వర్ధయస్వ మహామతే ॥ ౮౨॥

నాతో విలమృణం కార్యం వయం దూత్యముపాగతాః ।

తత్రైవ సీతయా సార్థం శోభన్తే ప్రజయోషితః ॥ ౮౩॥

శ్రుతిరూపా నిత్యసిద్ధా అగ్నిపుత్రాశ్చ యోగినః ।

అన్యే చ దివ్యమునయో వాఙ్మన్త్రి భవదాగమమ్ ॥ ౮౪॥

యోషిద్రూపం విధాయైతే కామేన క్షుభితాశయాః ।

త్వామేవ నిత్యం వాఙ్మన్త్రి తత్ర గచ్ఛాధునా ప్రభో ॥ ౮౫॥

ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా రామః ప్రహసితాననః ।

మహాస్తముత్సవం కృత్వా సర్వాంస్తాన్ విససర్జ హ ॥ ౮౬॥

ఓమితుక్యక్తాః దూతికాశ్చ విససర్జ నృపాత్మజః ।

దూతోఽపి తేన వాగ్వన్ధం కృత్వా ప్రముదితాశయాః ॥ ౮౭॥

ఆయాతి భవతీనాం వై నాథః సజ్జాతకౌతుకః ।

ఇతి తాభ్యో ప్రజప్తీభ్యః పృథక్ సత్యం న్యవేదయన్ ॥ ౮౮॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః ॥

౨౬ ॥

౨౭

అథాగమచ్ఛరత్కాలః ప్రమోదవనమధ్యతః ।

ఉత్ఫుల్లపక్కుజవనః పరాగోద్ధూలితామృరః ॥ ౧॥

సప్తచ్ఛదోగ్ర సౌగంధ్యసమూహోన్మత్తదిగ్గజః ।

మృదుచన్ద్రకరస్పర్శసహజోత్ఫుల్లకైరవః ॥ ౨॥

ఉత్ఫుల్లమల్లికావలీకుసుమస్తవకాన్వితః ।

ఖేలత్థజ్ఞానదామృత్యసమ్భ్రమోద్భూతమన్మథః ॥ ౩॥

చకోరీవదనాన్తఃస్థ నిశాకరకరామృతః

హంసకారణవాక్రీడనలితోద్ధరణోద్ధరః ।

కజ్జాకిజ్జాల్కపుజ్జాన్తర్లీనప్రచురషటృదః

కాశపుష్పప్రతీకాశచమరీపుచ్ఛమణ్డలః ॥ ౪॥

ప్రమోదవనసమ్ఫుల్లమాలతీసౌరభాన్వితః ।

సన్తతస్వచ్ఛసరయూసలిలాచితబాలుకః ॥ ౬॥

గోపగోపీహృదుత్సాహవర్ధనః పుష్టికారకః ।

దృష్ట్వేద్యశం తు సమయం రామో రమణకోవిదః ॥ ౭॥

గోధోరణీం పురస్కృత్య ప్రమోదవనమాగమత్ ।

తత్ర గత్వా కృతాకల్పః సహజోత్సవసుందరః ॥ ౮॥

అజ్గలావణ్యసన్దోహప్రకాశితదిగ్గతః ।

గోపానువాచ సకలాన్ భ్రాతృశ్చ లక్ష్మణాదికాన్ ॥ ౯॥

హే లక్ష్మణ గవాం గోష్ఠం రచ్యతాం పరితోత్ర వై ।

గోపైః సార్థం శాద్యలాని చార్యతాం మమ ధేనవః ॥ ౧౦॥

అహమత్ర కరిష్యామి ప్రమోదవిపినాన్తరే ।

పూజాం కామేశ్వరస్యాజ్ఞ దేవదేవస్య సన్తతమ్ ॥ ౧౧॥

భరతేన చ శత్రుఘ్న సార్థం త్వం గాశ్చ చారయ ।

అత్ర స్యాత్ కోఽపి చేద్విఘ్నః ప్రతీకార్యస్తథైవ సః ॥ ౧౨॥

ప్రమోదవనకుజ్జోష కరిష్యామి మనోరథమ్ ।

ఓమిత్సుక్తవన్తమథో విసృజ్య లక్ష్మణం చ తాన్ ॥ ౧౩॥

అన్తః ప్రమోదవిపినమియాయ రఘునన్దనః ।

తత్ర గత్వా శశిజ్యోత్సాన్ని విసతన్తుపబోజ్జ్వలాః ॥ ౧౪॥

సుధామయీః శరత్పూర్ణా రజనీరాజహావ సః ।

ద్విపరార్ధాస్తేఽపి నిత్యాస్తాస్తస్య పురతోఽభవన్ ॥ ౧౫॥

తాసు క్రీడనమారేభే దివ్యకేలీవిశారదః ।

తత్ర స్థిత్యా మహాకుఞ్చ జగుఞ్చ కలవేణునా ॥ ౧౬॥

తత్ర వేణురవే గానమకరోదిదమాదరాత్ ।

ఇత్యేహి జనకనన్దిని మదన్తః

సంతాపహరణచన్ద్రికావతారవిగ్రహే

మదఙ్గసఙ్ఖాతప్రమోదవనలహరీలీలాయితగతే

సహజచిదానన్దమయతారుణ్య

విలాసవైభవాధివాసితే ॥ ౧౭॥

చిత్లోకస్వామిని కామినీజనగర్వాపహార

మకరధ్వజపతాకే వేదిమధ్యే మహామత్తమాతఙ్గగామిని

రాకేశప్రభావలేపనిర్వహణవదనకాన్తే

కైశోరలీలామతిలఙ్ఖ్యవర్తమానే ॥ ౧౮॥

ప్రమోదవన-వృన్దావన-మన్దారవన-కదమ్బవన-పారిజాతవనేశ్వరి

కుఞ్చభువనేశ్వరి రక్తాశోకలతామణ్డపమధ్యస్థే స్మరమస్త్ర-మహావిద్యే

శ్రీమస్త్ర-విద్యే మహామస్త్రవిద్యే మహాశ్రీయస్త్రనాయికే మహాచక్రనాయికే

మాతఙ్గకులపూజనీయచింతామణీచరణనఖచన్ద్రికే ॥ ౧౯॥

చఙ్చులాపాఙ్గసఙ్ఖోభితకోటికన్దర్పకామినీహృదయే

కోటిబ్రహ్మాంధకమలాసముచ్చయరూపవిగ్రహే

మన్దస్మితమాత్రనిరస్తవిరహశోకే హా భామిని

హా చణ్డి హాత్యన్తకోపనే హాతిశయదురాదాధ్యశీలే

భూలీలాదివివిధాకారావాన్తరావతారాతి-నిమగ్నమానసే క్వాసి క్వాసీతి

ఓం ఓం ఓం ఓం ఆనన్దవల్లికే క్వాసి క్వాసీతి జగౌ ॥ ౨౦॥

తతస్తదాకర్ణ్య సువేణునిఃస్వనం

ప్రియోదితం మన్మథవేగ వర్ధనమ్ ।

స్మరోన్మదప్రొద్ధతమానసా బహి

ర్షదన్తరాదావిరభూన్నితమ్బినీ ॥ ౨౧॥

అశోకవల్లీవనమణ్డపాన్తరాద్

వినిఃసరస్త్రి సహజారుణాంశుకా ।
ఘటస్తనీ సన్మణిహారభూషణా
స్ఫురత్పదన్యాసవిరఞ్చితావనిః ॥ ౨౨॥

మరాలగత్యఞ్చితమజ్ఞువిగ్రహో
నితమ్బభారోద్వహనాక్షమా రమా ।
మృదుస్మితదద్యోతవిభాసితాననా
మనోహరాపాంగవిభూషితేక్షణా ॥ ౨౩॥

అనర్ఘ్యకాఞ్చీగుణనాదిఘట్టికా
మనోజ్ఞకేయూరవిలమ్బిదోర్లతా ।
త్రపానిమగ్నా కలితావగుణ్ణనా
సువృత్తదీప్యజ్ఞఘనప్రభామ్బరా ॥ ౨౪॥

సుకణ్ఠకణ్ఠీ శుభసూత్రశోభితా
సభాగసౌభాగ్యసమూహసంక్లతా ।
సమానశీలైః ప్రచురైః సఖీజనైః
సనాథపర్యవృత్తపురస్థలస్థితా ॥ ౨౫॥

పరిస్ఫురచ్ఛారుకపోలమణ్డన
ప్రతిష్ఠతాటఙ్కమణిప్రభాభరా ।
ప్రసూనచిత్రీకృతచారువేణికా
సునాసికాశోభిమహామణిత్రయా ॥ ౨౬॥

సుమజ్ఞుసిన్ధూరసమూహసుందర
ప్రసర్పిసీమన్తితరత్నపట్టికా ।
లలాటపర్యవృత్తవిరాజిభూషణ
ప్రభాసమూహైః పరివేపితాననా ॥ ౨౭॥

సా రాఘవేంద్రస్య జవేన సన్నిధౌ
సమేత్య కణ్ఠే మణిమాలికామధాత్ ।
తయోర్వినిర్వృత్య వివాహమజ్గలం
సఖీజనః కుజ్జాగృహే విధానవితే ॥ ౨౮॥

ప్రవర్తయామాస మిథో రతిక్రియాం
నవీనసజ్గోద్యదనజ్గకౌతుకామ్ ।
తతస్తయోస్తత్ర దినే దినేభవ

న్మహోత్సవః పూర్ణసఖీమనోరథః ॥ ౨౯ ॥

శృంగారయామాస రఘూద్వహః ప్రియాం
ప్రియాపి తం దివ్యయువానమాదరాత్ ।
ఏవం తదన్యోన్యమభూత్ కుతూహలం
దామృత్యభావప్రణయేన సశ్చీతమ్ ॥ ౩౦ ॥

పరస్పరాలాపనిరీక్షణాదిషు
ప్రవృద్ధ ఉచ్చైః ప్రణయస్య వారిధిః ।
అభూదమర్యాదతరః సమస్తతో
యథాన్యవార్తా ధరణీం సమాక్రమత్ ॥ ౩౧ ॥

సాకేతనగరద్వారా రాసభూః సహవేశ్యసు ।
సరయూతటకుజ్జోష రత్నపర్వతసానుషు ॥ ౩౨ ॥

క్రీడాస్థానేషు దివ్యేషు మహాసామ్రాజ్యభూతిషు ।
వాటికాతటవాపీషు ప్రమోదవనమధ్యతః ॥ ౩౩ ॥

దధౌ కేలిరసం రామో రామయా సహ సంతతమ్ ।
క్వచిద్ గుజ్జావిభూషాఢ్యో వనమాలావిభూషణః ॥ ౩౪ ॥

మయూరచన్ద్రికోత్తంసీ వితేనే నయనోత్సవమ్ ।
క్వచిచ్ఛన్దనకాశ్మీరమకరీపత్రచిత్రితః ॥ ౩౫ ॥

రత్నాకల్పమనోహరీ చకారాతీవ సమృదమ్ ।
క్వచిచ్ఛ కనకోష్ఠిషరత్నస్తవకశోభితః ॥ ౩౬ ॥

హేమకంబుకలిప్రాజ్ఞో రేజే రాజోత్తమో యథా ।
క్వచిత్ పీతామృరధరః శుభ్రధౌత్రవిరాజితః ॥ ౩౭ ॥

ఆబద్ధచూడాచికురశ్చకార ప్రియయా ముదమ్ ।
క్వచిచ్ఛ మల్లకచ్ఛాఢ్యః సువర్ణధృతకుణ్డలః ॥ ౩౮ ॥

కరస్థవలయోల్లాసీ రరాజ రఘునన్దనః ।
క్వచిన్నాసామణిభ్రాజీ శ్రీమదాననమణ్డలః ॥ ౩౯ ॥

ప్రియాకల్పితపువేశో రేజే శ్రీరామచన్ద్రమాః ।
క్వచిత్ కిరాతవేశేన సన్నద్ధలలనాసఖః ।
మృగయాభిరత్తిర్విరో వ్యరోచత వనాన్తరే ॥ ౪౦ ॥

ఏవం విచిత్రరచనాన్వితకేలికారః
కన్దర్పకోటికమసీయకలాకలాపః ।
దాసీజనప్రతివిభూషితదివ్యరామా
తారుణ్యమోదమదిరారసపానమత్తః ॥ ౪౧॥

అన్యోన్యముజ్జ్వలరసోదధిహావభావ
రిజ్జత్తరగ్గళతసాన్ద్రతరార్ద్రమూర్తిః ।
చక్రే విలాసరసికో వివిధాన్ విలాసాన్
శ్రీమత్ప్రమోదవనకుజ్జగృహ సురమ్యే ॥ ౪౨॥

ఇత్యం విహరతస్తస్య రామయా సీతయా సహ ।
ద్విపరార్థస్తిమభవద్ బ్రహ్మణో రజసి హి సా ॥ ౪౩॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ సప్తవింశోఽధ్యాయః
॥ ౨౭॥

౨౮

తతః ప్రవర్తతే ఘోరం తమో భావపిథాయకమ్ ।
రవేరస్తమభూతేజః శశుభే జ్యోతిషాం గణః ॥ ౧॥

తారకౌఘాః ప్రాదురాసన్నులూకాః సమ్ప్రపేదిరే ।
పద్మకోశాన్తరే బద్ధాః జగుజ్జ్వర్న మధువ్రతాః ॥ ౨॥

మధురోల్లాససంశోభి బభౌ కైరవిణీవనం
విటపేషు చ నిద్రాణాః పతగ్గా న చ భాషిరే ।
సంవీక్ష్య తామసీం వేలాం రామః ప్రోవాచ జానకీమ్ ॥ ౩॥

జనకనన్దిని సమ్ప్రతి వర్తతే
రజనిరుత్సుకకోకగణార్తిదా ।
స్ఫురదులూకకదమ్బకమోద
కృత్తిమిరఘోరపటావృతకాననా ॥ ౪॥

కటు రటన్తి చ సమ్ప్రతి ఫేరవాః
సుకలహంసరవశ్చ తిరోహితః ।
శ్రవణయోః కురుతే కటుతామసౌ
కిమపి చక్రవధూ నివహారవః ॥ ౫॥

న ఖలు సమృద్ధి వజ్జులకాననం
వికసితం వితనోతి దృగుత్సవమ్ ।
కుముదినీ ప్రవిభర్తి వికాసితాం
వితథసౌరభసమృదుపేక్షితా ॥ ౬ ॥

కిమపి గాయతి చ భ్రమరావలీ
వికటకుజ్జలతావనవేశ్మసు ।
దధతి రత్నగిరేస్తటభూమయ
స్తిమిరసజ్ఞకృతం స్వపరాభవమ్ ॥ ౭ ॥

ఇతి నిశమ్య నిశాగమవర్ణనం
జనకజా సమభాషత వల్లభమ్ ।
ఇయమహో రజనీ న నివర్తతే
ప్రలయ ఏష విధేరపి నాశకః ॥ ౮ ॥

భజతి భూతగణః ప్రకృతిం పరాం
ప్రకృతిరేతి పరే పురుషే లయమ్ ।
పురుష ఏతి భవంతమముం పరం
నిజవిలాసరతం పురుషోత్తమమ్ ॥ ౯ ॥

త్వమధునాపి రతేర్న నివర్తనే
సహజచిత్సుఖకేలికలానిధిః ।
యదపి నాథ గతా లయమీదృశాః
శతశ ఏవ విరఞ్చహరీశ్వరాః ॥ ౧౦ ॥

త్వమవధిః పరమం పురుషోత్తమః
సతతకాలకలాకలనాత్మకః ।
ప్రియ భవంతముపేత్య గతోఽ
ప్యసావగత ఏవ వివాత్యత ఇత్యహో ॥ ౧౧ ॥

అహమపి ప్రభుణా భవతా సహ
ప్రముదకాననకుజ్జలవిలాసినీ ।
న కలయే ప్రణయేన చ సమ్భవం
న విరతిం సుఖకేలిమహోత్సవే ॥ ౧౨ ॥

అథ యది స్వపనస్పృహయా ప్రభో
కిమపి తే నయనేఽలసపక్షణీ ।

తదహమప్యధునా స్వపిమి క్షణం
భవదుదారభుజాస్తరవర్తినీ || ౧౩||

భవదురోనయనానననాసికా
హృదయపాణిపదావయవాశ్రితా ।
విరచయామి సుషుప్తిరివోభవస
న్నిగమశబ్దమయీం విరతిం న కిమ్ || ౧౪||

నిధువనాంతమితా శ్లథవిగ్రహో
స్వపిమి నాథ కదా భవతా సమమ్ ।
స్వదయితస్య సుషుప్తిదశాజష
స్తవ ముఖేస్తునిరీక్షణం మక్షమా || ౧౫||

నహి నిమిలితలోచనపజ్కుజో
ఽప్యథ భవానపి మాం పరిముఞ్చసి ।
సుఖసుయన్త్రితదోఃపరిరమ్భణ
ప్రణయకేలికలాకులవిగ్రహః || ౧౬||

అలసలోచన ఏష సఖీజనో
ఽప్యలమిహ స్వపితీతి విభావ్యతే ।
ఇహ న సోఽపి జనోఽస్తి య ఏత్య
నో దిశతి నాగలతాదలవీటికామ్ || ౧౭||

కథయతో రతివల్లభయోర్మౌఢః
సపది కాపి సఖీ సుసమాయయా ।
న యువయోరధునాపి దినాత్యయే
భవతి సుప్తిరతివలసినోః || ౧౮||

నవనికుఞ్జలతావనమణ్డపే
కుసుమక్లృప్తతలే కురుథో న కిమ్ ।
నిధువనక్రియయా సహజం సుఖం
స్మరవిలాసకలాకుశలౌ యువామ్ || ౧౯||

నిధువనశ్రమసజ్గతనిద్రయో
శ్చరణవాహనమేత్య కరోతి యా ।
కిము న సాప్యహమద్భుతదాసికా
రహసి దమ్పతిసుప్తిరహస్యగా || ౨౦||

ఇత్థం సఖీగిరం శ్రుత్వా స్మృత్వా సీతారఘూద్వహౌ ।
శయ్యామన్దిరమత్యుచ్చైరాజగృతురనుత్తమమ్ ॥ ౨౧॥

చన్దనాగురుధూపాఢ్యం కర్పూరోజ్జ్వలదీపకమ్ ।
శయ్యాన్తావనివిన్యస్త దివ్యాస్తరణగైన్దకమ్ ॥ ౨౨॥

నానారఙ్గసృతానేక దివ్యచిత్రవిచిత్రితమ్ ।
కుఞ్జావల్లివనాన్తఃస్థమన్దారద్రుమమూలగమ్ ॥ ౨౩॥

రక్తపీతప్రభాశోభితన్నవేద్యయూరి స్థితమ్ ।
సువర్ణసముప్పటన్యస్తతామ్బూలోదలపీఠికమ్ ॥ ౨౪॥

కల్పద్రుమప్రసూనస్త్రగ్వాసోలఙ్కారభూషితమ్ ।
సమ్భాగమల్లయుద్ధాన్త సుఖదవ్యజనాఞ్చితమ్ ॥ ౨౫॥

సుగన్ధిమిష్టమధురపక్వాన్నాదిసమాయుతమ్ ।
ప్రౌఢాభిసరత్నచషకోపేతమైరేయభాజనమ్ ॥ ౨౬॥

ద్యూతకేలిక్రియోపాయచతుష్పద్యాది సంయుతమ్ ।
హేమరత్నచతుష్కస్థపానీయకలశీయుతమ్ ॥ ౨౭॥

రత్నజ్యోతిసముద్భాసిపృథుదర్పణమణ్డలమ్ ।
వేశ్మాభ్యస్తరవేశ్మాన్తజ్వలత్సుస్థిరదీపకమ్ ।

సఖీజనకృతాన్విజ్ఞా గవాక్షశతసంక్కులమ్ ॥ ౨౮॥

తత్ర గత్వా నిజాలీఖిః కృతాకల్పాం నిజాం శ్రియమ్ ।
రమయామాస రామేన్దర్నవస్మరరతోత్సవే ॥ ౨౯॥

సఖ్యో జామ్బూనదీం మాలాం దత్త్వా సీతాకరామ్బుజే ।
రామన్య రోషయామాసుః కణ్ఠే పులకసున్దరే ॥ ౩౦॥

తస్యాః కాఞ్చీగుణగ్రన్థిస్పర్శోత్కమిక్పకరే ప్రియే ।
సఖ్యస్తూర్ణం వినిర్యాతాః శయ్యామన్దిరతో బహిః ॥ ౩౧॥

తత్రైతయోః కాకువచఃశతాకులం
ప్రభూతకన్దర్పశరోద్ధురం రతమ్ ।
బభూవ భూయో న న నేతి కాన్తయా
నివార్యమాణోద్ధరకాన్తభేరితమ్ ॥ ౩౨॥

ప్రియః పరీరభ్య మనోరమాం ప్రియాం
స్తనద్వయామర్దనజాతసమ్భ్రమామ్ ।
చుచుమ్బ బిమ్బిఫలకోమలేఽధరే
రదప్రణారోపణజాతవేదనామ్ ॥ 33॥

బలేన సా తస్య సుబాహుయన్త్రణాం
నివార్య నీపిం ప్రదదౌ కరం హి సా ।
ద్వితీయకేన ప్రసభం చ పాణినా
సుదూరయామాస యువానమద్భుతమ్ ॥ 34॥

బలీ స తస్యాశ్చరణద్వయం జవా
న్నిజాంసమారోప్య ముఖేన్దుమణ్డలమ్ ।
చుచుమ్బ సున్నిగ్ధకపోలభాస్వరం
వృతాలకాశీఅమరీశతాకులమ్ ॥ 35॥

హరాత్ సమాకృష్య పదద్వయేన సా
వివ్యాధ వక్షస్థలమస్య కామినః ।
తతోఽభవన్నూపురకీజ్జీణీరవః
ప్రసుప్తహంసౌఘవితీర్ణసమ్భ్రమః ॥ 36॥

రామశ్చ తన్నూపురయుగ్మశిష్ణోతైః
మనః ప్రభూతద్విగుణస్మరార్ధితః ।
రధైర్వినిష్ఠిష్య రదచ్ఛదం పునః
సంరమ్భతస్తత్పరిరమ్భమాచరత్ ॥ 37॥

సా రామచన్ద్రస్య భుజద్వయాన్తర
స్థితార్ధితా వక్షసి తేన వక్షసా ।
చచాల నాలింగనసక్లమోద్భవ
ప్రమోదసమ్బన్ధనిమీలితేక్షణా ॥ 38॥

చుచుమ్బ తస్యాః స్ఫుటకోరకాకృతీ
దృశోః [శౌ ?] సకాసీ వదనం నిభాలయన్ ।
తస్థౌ పునర్నీవిగుణం పిథాయ సా
కరద్వయేనోత్పులకావలీతనుః ॥ 39॥

స తత్కరౌ పఙ్కజకోరకాకృతీ

హఠాత్ సముత్థిప్య బభ్రజ్జుసీవికామ్ ।
తావత్తు సా చోరుయుగం సువేష్టితం
కృత్వా కరాభ్యాం చ వరాణ్ణమప్యధాత్ ॥ ౪౦॥

స తన్నితమ్బద్వితయం మనోరమం
లిలేఖ సూక్ష్మైః కరజైః స్మరోద్ధతః ।
సమాలభచ్ఛ నకుడ్మలద్వయం
స్వవక్షసా దీర్యదుదారకశ్చుకమ్ ॥ ౪౧॥

విదీర్యమాణా కుచకశ్చుకీ చ సా
చకార తత్ర ద్విగుణం శ్రియం రతేః ।
స్తనౌ సువేశేన యథా విరాసతుః
ప్రమత్త చక్రావివ పద్మినీదలాత్ ॥ ౪౨॥

ఉదీర్ణభాసోః స తయోరురోజయో
ర్నఖావలీం సన్నిచఖాన నాయకః ।
స్ఫుటేన్ద్రగోపాపయవైః సమాచితౌ
యథా లతాయాస్తవకౌ విరేజతుః ॥ ౪౩॥

సాప్యస్య వక్షస్థలముద్భృతైర్నఖైః
పస్పర్శ కిశ్చిత్స్మయదుర్మదేక్షణా ।
ఆవర్జయామాస చ దుర్లభత్వతః
స్మరాతురస్యాస్య హలేన వేగితామ్ ॥ ౪౪॥

స ఉత్పతన్మన్మథవాణవేపితో
మదోద్ధతో బాహుబలేన యన్త్రయన్ ।
చకార బాలాం మధురాంశుకమృతాం
విస్పష్టదీవ్యజ్జుఘనద్వయప్రభామ్ ॥ ౪౫॥

విలోడ్యమానా సురతే ప్రియేణ సా
బభూవ సుస్వేదకణాన్తవిగ్రహా ।
తథాప్యముఞ్చత్త్రపయా న కర్ణిచి
న్నితాన్తసంశోభిముఖావకుణ్ఠనమ్ ॥ ౪౬॥

పిథాయ యోనిం కరపద్మసమ్మృతే
పరస్పరాసక్తిసుసంజతోరుకాః ।

అధఃస్థితాప్యుచ్చలతిస్మ తస్య సా
సమానలజ్జామదనద్వయాకులా ॥ ౪౭॥

తాం కేనచిద్వస్థబలేన కాముకో
నిబద్ధ్య నిర్ముచ్య తదోరుబన్ధనమ్ ।
ఆరోపయామాస నిజోరుయుగ్మకే
వరాజ్ఞసౌలభ్యసునిర్వృతేన్ద్రియః ॥ ౪౮॥

నిజోరుసంస్థామబలాం సుయన్త్రితాం
తతో నిబన్ధాచ్చలితుం చ నో క్షమామ్ ।
దదర్శ వక్త్రే పరిచుమ్భితాధరే
పరాజ్ముఖీ తావదభూజ్జవేన సా ॥ ౪౯॥

తస్యాః సుదీర్ఘమలకావలీం కరే
నిగృహ్య తాం సమ్ముఖమన్వకూలయన్ ।
తతోఽపి సా సమ్ముఖవర్తినీ ప్రియా
నిమీలితాక్షీ న బభాణ కింఞ్చన ॥ ౫౦॥

సామర్షసక్రోధసహర్షసత్రప
సహాససోన్మాదనసాశ్రుతోచనా ।
బభూవ తూష్ణిమవశా సుయన్త్రితా
కృతాధరస్పందలవానుమేయగీః ॥ ౫౧॥

తతోఽస్య వక్త్రం శనక్తైః ప్రపశ్యతీ
బభాణ బాలా మృదువల్గుభాషితా ।
అలం జవేన ప్రియ ముఞ్చ ముఞ్చ మాం
న నేతి సమ్మర్దవిలోలవిగ్రహా ॥ ౫౨॥

స భాష్యమాణోఽపి జవేన యోనిం
బభజ్జ తస్యాః ఖలు దీనయాచితమ్ ।
హాహతి వక్త్రే కరకుడ్మలద్వయం
ప్రకుర్వతీ కాకుశతాకులా చ సా ॥ ౫౩॥

హలేన తేన వ్యథితేవ కామినా
రరజ్జ శయ్యాపి యథార్ద్రయావక్తైః ।
కృతోద్ధతాం నిర్దయసౌరతక్రియాం

తత్యాజ మూర్ఛయితవిగ్రహం తు తామ్ ॥ ౫౪॥

సఖీజనస్తాం ప్రథమే రతోత్సవే
బాలాం కథఞ్చత్పుతిలబ్ధచేతనామ్ ।
సంస్నాపయామాస సుమగ్నలోదకైః
విధానవిద్భిర్నిగమైః ప్రబోధితామ్ ॥ ౫౫॥

ఇత్థం నిశాయామతిలజ్ఘ్నా చేతనాం
చకార రామః ప్రియయా రతోత్సవాన్ ।
యావత్స శేతే పురుషో మహోదధౌ
భుజజ్గరాజే శయనే సుషుప్తిభాక్ ॥ ౫౬॥

గావశ్చ తస్య ప్రసరన్తి సర్వతో
నిశ్వాసరూపా భుజగేన్ద్రపాలితాః ।
తౌ కామినౌ నిర్భరకామకేలిభిః
సంశ్రాన్తచిత్తౌ దధతుః స్వలిలామ్ ॥ ౫౭॥

తదోల్వణా నామ జవేన రాక్షసా ఉత్పేతురుగ్రా బలవత్సహిస్తాః ॥ ౫౮॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్డసంవాదే రామరాసో నామ అష్టావింశోఽధ్యాయః
॥ ౨౮॥

౨౯

అథోత్పేతుః పరితః ప్రమోదవనముల్వణా నామ రాక్షసాః ।
సోదరకాః సాయుధాః సకవచాః సుతీవ్రమతయో
మదోద్ధతాస్తామసాస్తామసీన్త్రపరాక్రమా ఉల్ముకహస్తా
అమగ్నలాస్తాలశతసముచ్చాయవపుషో దుర్దర్శనాః
ప్రజ్వలద్ధ్వాగ్నిదృశో గిరిగణ్డసమానాంసాః
పుథుతరనాసావినిః సరచ్ఛాససముత్కమిప్తద్రుమాన్
సమున్ములయన్తః పాదవిన్యాసప్రచాలితధరణీభాగాః
సరాగాననాః కరాలజటాలకేశాః కృత్తివాససో గణా
ఇవ వికటాటోపతాణ్డవప్రచణ్డాః ॥ ౧॥

తాన్ లక్ష్మణోఽభివీక్ష్య శ్రీరామాజ్ఞాపరాయణ
స్తదాఖిలకార్య ప్రసాధనచతురోఽక్షరబ్రహ్మకృతిః

పురుషోత్తమస్య ద్వితీయా మూర్తిశ్చతుర్మూర్తేర్భగవతః

సజ్జీకృతధనుః సుతీక్ష్ణవిశిఖధారాసారై

ర్నివారితవాంస్తే దృష్ట్వా శాద్యలే చరంతం

రామధేనుకం సజ్జోభయాశ్చక్రుస్తతోపిరః సధేనుకం

ప్రమోదవనాభ్యంతరే ప్రవేశ్య తానాపతతః

ప్రచణైః కాణ్డైర్వివ్యాధ ॥ ౨॥

తే విధా ద్విగుణసజ్జాతరుషో లక్ష్మణం

విషమముశలసమూహైరవాకిరన్ ।

స నిజకాణ్డవర్షేణ ముశలాన్ ద్విధాకరోత్ ।

తేన ద్విధాకృతా ముశలా దూరాదేవ పరావృత్తాః బభూవుః ।

కథశ్చాచన రవిరివ పాంసుప్రచయావకీర్ణమారుతాణ్డ

వరాన్ముశలదుర్దినాత్ స్వరూపం ప్రకాశయామాస ।

తే పునరపి తం రాజకుమారమాచ్ఛాదయన్ శక్తివృద్ధైః,

సశ్చీన్నః శక్తివర్షేణ మూర్ఛితో ధరణ్యాం నిపపాత ॥ ౩॥

తతో హోహోకృతం దివి దేవసైన్యం

బభ్రామోవాచ చాహో ప్రభో లక్ష్మణ కథం

నిర్విరాజ [ణ్ ?] ఇవాసి సంవృత్తః ।

సమృతి ఖలు త్వమేవ గోధోరణీనాయకో

నాన్యముపలభామహే । ప్రభుస్తు యోగనిద్రా

వశంవదోఽధునా శేతే క్షీరోదార్ణవే ప్రాణ

ప్రదస్త్యమేవాస్య సహజకేలీనాం లీలోపధాసి

కృతసముద్రతనయైకబాహోః సాన్ద్రతరాశ్లేషజ

పరస్పరసుఖానుభవరసికస్య ఆదేశోఽసౌ

త్వాం ప్రమోదవనరక్షాయై గవాం పాలనాయ చ

మహావిక్రమోర్జితమేకపీరం

స్వానన్దవిలాససాధనోపాయమ్ ॥ ౪॥

సఖలు త్వం మైవం కార్దీః । భరతశత్రుఘ్నావపి

సమృతి క్వగతావతి న ప్రతిమో యతస్త్యమేకాకీ

మహోల్పజైరమిభిర్మృద్ధ్యనే । సంస్మర సంస్మర

స్వాత్మానం సముత్తిష్ఠ సజ్జీకృతధనుః

కోటిరాక్షసకులహన్యవే సౌమిత్రేయేతి ॥ ౫॥

లక్ష్మణస్తతః ప్రవిధూయాజ్జవ్యథాం
 నిజమహిమసంస్మృతిసుధారాభిస్తూర్ణముత్థాయ
 ఘోరతరనారాచధారాభిర్దుర్దైవైః సమాచ్ఛాదితవాన్
 రాక్షసమహోదరాన్ । తే చ ప్రబలతరభుజగేన్ద్ర
 భోగోపమభుజదణ్డకుణ్డలీకృతకోదణ్డ
 నిర్గలత్కాణ్డగ్రసఞ్చన్న శిరసో నిపేతుః పరితః
 ప్రమోదవనం । తేషాం పతతాం శరీరాణిధరణీం
 కామయామాసుస్సమభూచ్ఛారవోజ్జనిర్ఘాతఘోరః ।
 కేచిచ్ఛ పలాయమానాః క్షౌం సమాకమ్పయన్,
 తేషాం పలాయమానానాం చరణవిన్యాస సంరమ్భణ
 వ్యశీర్యస్త భూమిభాగాః । ఏవం నిర్దలితాఖిల
 విపక్షసైన్యో మహావీరో ధనుః ప్రతిసంహృత్య గవాం
 ధోరణీమపాలయత్ । తావత్ సుఖం శేతే జానకీ
 కణ్ణపాణిః సకలలోకేశ్వరః శ్రీరామః ॥ ౬ ॥

అథ యామార్ధావశిష్టాయాం రజన్యాం
 ప్రభోః ప్రబోధనాయ వైతాలికవరవేశధారిణో
 వేదా విద్యాధరీవేశధారిణ్యశ్చ
 మహోపనిషద ఉత్థానకమగాయన్ ॥ ౭ ॥

వేదా ఊచుః ।
 జయ జయ నిజజనకరుణాం కురు కష్టాదలనయన
 స్వయమేవోజ్జ్వల్భమాణాఖిలసౌభాగ్యసదన
 జడః జీవాత్మనాం పరిణమమానస్య తేన తదీయైర్ధర్మైః
 సమ్పన్నః సపది తదాత్మనైవ దృశ్యోఽసి ॥ ౮ ॥

వయునం నామైవ తే యేన పరమహంసోఽపి త్వామఖిలగుణాతీత
 మహిమానం వేద సేవ మహిమని ప్రతిష్ఠితతమమ్ ॥ ౯ ॥

న ఖలు త్వమాధేయో నిరపేక్షవృత్తేస్తవైతత్పరం
 పదం యత్ సూరయో ధియా పశ్యన్తి యత్ర కాఞ్చనీ
 రత్నోపలఘటితా భూర్యత్రైరమ్మదీయం నామ సరో యత్ర
 స్వానన్దం సంవిదేవ వాపీ యత్ర స్వాత్మానన్దప్రసాద

ఏవ ప్రాసాదః సబహువిధభోగసముచితశిఖరాగ్ర
నిషణ్ణసత్త్వాత్మకచిత్తసమాక్రాంతో
యత్ర త్వమేవాధిరాజో విజయసే || ౧౦||

అథ దుస్తర్కకలితకలుషీకృతాన్తఃకరణానామేష
లోకో దుర్విభావనోఽన్తఃసాధనశతం
ప్రయుజ్ఞానైరేవ తే భవితవ్యం మనోమయః ప్రాణవపుః
ప్రభారూపః సర్వకామః సర్వగన్ధః సర్వరసః స
ఏషోఽణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యోఽయం తవ లోకః
సచ్చిదానన్దమనో బాహ్యభ్యంతరో న తం
కశ్చన వేద తవ చరణపరాగపూతాత్మానమృతే || ౧౧||

జయ జయ సదేకస్వరూప కలాత్మక కాలకలనాతిగ
విదేకప్రతిష్ఠితనిఖిలప్రపంచైకాశ్రయ
వాఙ్మనసాగోచర స్వానన్దసిన్ధులహరీగణసన్నిమగ్న
నిజాన్తరానన్దినీసహజాలక్ష్మీపరామ్బాసంవలిత
నిత్యనికేతన నిరవధిక్రీడార్థం వికల్పమానమిదం
విశ్వం తద్విశేషమేవ వికృతిరపి త్వత్ప్రకృతిరేవేతి
భేదేనాపి మనోవాక్ త్వామేవావలమ్బతే యథా నద్యః
స్యన్దమానాః సముద్రసేవాభిసంవిశంతి తథైతాని
నామాని సర్వాణి పురుషం త్వామభిసంవిశంతి || ౧౨||

అథేమే విద్వాంసః కాయవాక్చిత్తమలనిర్వర్ణాణీ
త్వత్కథామృతధారాన్తః కృతావభృథాః కాయ
క్లేశకరాణి తపాంసి సమాపయంతి ।
యే పునః సతత ఏవ సుఖానుభవనికేతనం
త్వత్పదద్వయం భజమానాః శుద్ధాత్మస్వరూప
స్ఫురణేనాన్తఃకరణం కాలప్రభావం
సత్వాదీంశ్చ నిరితవన్తః కుతః క్లేశకర్మాణ్యవరజ్యేయః || ౧౩||

యదేతదానన్దమయం యదేతదన్నమయాది చ తస్యాపి
పుచ్చప్రతిష్ఠా చ త్వం తవ పృథివీ శరీరమాత్మా
శరీరమవ్యక్తం శరీరమక్షరం శరీరం త్వం సర్వాన్తరాత్మా
పహతపాప్యా దివ్యో దేవ ఏకో రామచన్ద్రః || ౧౪||

అథేమే శార్కరాణ్ణా మణిపూరకన్థం బ్రహ్మోపాసతే
సదేకశతనాడీస్థానం తే తదనేనైవ వర్తనా ।

త్వామేత్య న పునర్దుఃఖాలయమభిసంవిశంతి సోఽసి
త్వమేకో దేవః సర్వభూతేషు స్థానేషు గూఢః ॥ ౧౫॥

అథామూష్యభివ్యక్తిస్థానేషు సంశ్చకాస్తి సోఽసి
త్వం ప్రతిహతరజస్తమావిసరః శుద్ధసత్త్వైకవపుః
స్వకర్మోపార్జితనానాపురేశః కార్యకారణాసంవృత్త
నిఖిలాంశాఖిలశక్తిపరివృథః కపీనాం
నైగమోక్తీనామావపనమసి ॥ ౧౬॥

అథాతిదుర్లభతరస్వతత్త్వప్రకాశనైకాస్తతనౌ
విచిత్రలీలారసామృతా కూపారే త్వయి మగ్నా మత్తాసో
జనాసః కిమితి ముక్తిం లవణోదరసదనేశ
తుల్యాం స్పృహయేయుర్యత ఇమే పారమహంస్యవ్రతే స్థితాః
పదపఙ్కజపరాగవిచిత్రితవపుషస్తన్నిర్గలన్మకరన్త
ధారాస్వాదనిర్వృతాః సతతమేవ విజయన్తే ॥ ౧౭॥

అథాస్మిన్త్వత్సేవోపయితే కులాయే
పరమాత్మైకసఖాయో వత యే న ।
భజన్తి త ఉరుతరభీతిమహా
వర్తే భవే భ్రమన్త ఏవ తిష్ఠన్తి ॥ ౧౮॥

అథ యే మనోఽక్షగణం సంయమ్య దృఢభూమినా
యోగేన హృది నిరుధ్య పరం తత్త్వం సముపాసతే ।
త్వద్భావమచిరేణాపి యన్తి ద్విషన్తోఽపి తే చరణయోః
సాయుజ్యమీయుః ప్రమేయబలమదః కతమః స్తోతుం క్షమో భవతి ॥ ౧౯॥

అథ భగవన్ కో ను త్వాం జానీ
యాదర్వాక్ సమస్తదైవతప్రసరం యతో
సాధుధియామఖిలజగదాదిభూతమృషి
మనుజజ్ఞరే ఆధ్యాత్మికా ఆధిదైవికాశ్చ ॥ ౨౦॥

అథ త్వయ్యఖిలసామ్రాజ్యసుఖాధికసుఖే
రసాత్మకవిగ్రహే సమధిగతే కిమమీభిః
పుత్రాపత్యకలత్రాదిభిః కుతర్కైః సుదుర్భగైరితి

వ్యవస్య ప్రాచీనా మహాశ్లోకా మహాశ్రోత్రా
మహాశీలాః సర్వం పరిహృతవన్తస్త్వయి చ రతిం
కృతవన్తస్త ఏవేదం భవాత్మకం వ్యసనం తీర్ణవన్తః ॥ ౨౧॥

అథేదం విశ్వం సదేవ సదుపాదానకత్వాది
తిహేతూపన్యాసహతధీయాం దహనాదిభ్య ఉత్పన్నా
ప్రభాపి దాహికా కిం న భవేదితి రఘుకులో
త్తంసస్త్వమేవ సత్త్వమేవ సదితి మన్మహే ॥ ౨౨॥

అథ యథా భుజగః స్వగతమపి కఙ్కుకం
గుణబుద్ధ్యా నాభిమన్యతే తథా త్వమజాం
నహి నిరస్తరాష్ట్రాదిసంవిత్కామధేనువృన్ద
పతేరజయా తవ కిఞ్చిత్ కృత్యమస్తి ప్రభోః ॥ ౨౩॥

అథ యది భవాన్ స్వలింగముప
సంహృత్య కార్యం ప్రతి దృష్టిం మీలయతి
తదానుశాయినాం జ్ఞానసాధనం నాస్తి
న వా స్థూలం న సూక్ష్మ న చోభయమ్ ॥ ౨౪॥

అథాస్యాసతః ప్రపఞ్చస్య న జన్మ ఘటతే సతో వా
దుఃఖాదేర్న నాశ ఆత్మని భిదావకల్పతే కర్మ చ న
సమ్భవతి నేయం చ నామ తవ దృష్టిస్త్యయ్యేవ బోధైకస్వభావే
యోఽయమబోధనిబన్ధనో జీవః సోఽపి భిదయా నైవ
వక్తుమర్హత్ సద్విషయత్వాశ్రయత్వయోరభావాత్త్వయి ॥ ౨౫॥

అథత్వయ్యవర్తమానమపి మనో వర్త [మాన ?]
మివ భాతు యే తు త్వద్వేదితారస్తే
ఇదమశేషం త్వద్రూపతయేవాభిమృషన్తి నహి
కనకమాత్రదృశాం కుఙ్జలాదికమవభాసతే ॥ ౨౬॥

అథ త్వం స్వత ఏవ వ్యావృత్తకార్య
కారణాద్యుపాధిః సకలకారకశక్తుశ్చపేతః
స్వరూపశక్త్యైవ రాజనే మాయయా
సహ తదధీనైరపిడ్యమానః ॥ ౨౭॥

అథ యది నిత్యలీలస్య తే మాయయా

సహ వికృతిర్భవేత్ తతః స్థావరా
జగమాశ్చ నానాకృతయో జీవా భవేయుః ।
సేయమీక్షైవ తవ పరమకారుణికస్య
వ్యోమ్న ఇవ స్వపరభిదా శూన్యస్య ॥ ౨౮ ॥

అథ త్వం వ్యాపకో నియంతా సేవ్య ఏవా
మీ త్వణవో వ్యాప్యా నియమ్యాః సేవకా ఏవ
త్వదుపలబ్ధాఖిలవైభవభాజో నాన్యథా
ప్రతిపత్తవ్యా క్షుద్రవిస్ఫులిక్ఖా
ఇవ నాగ్నికూటస్య తులామధిరోహసి ॥ ౨౯ ॥

అథ ప్రకృతిపురుషయోరుభయోరప్యజత్వాన్న
సమృద్ధో ఘటనామేతి యేనాధ్యాత్మికరూపాః
సోపాధయో జీవా జాయంతే తతః ప్రకృతివికార
ప్రలయేన సుప్తవాసనత్వాచ్ఛుద్ధాస్తాః
పరమాత్మని జీవాఖ్యా శక్తయః సృష్టిసమయే
వికారిణీం ప్రకృతిమాసజ్య క్షుభితవాసనాః
సత్యః సోపాధికావస్థాం ప్రాప్నువన్త్యేత్యుచ్చరన్తి
సోఽయమచిన్త్యస్తవైవ మహిమా విజయతేతరాం రఘువరశార్దూలస్య ॥ ౩౦ ॥

అథాసౌ హేతిరపి త్వద్భూభగ్గమాత్ర
నియుక్తః సర్వాణ్యేవ వశయితుం శక్తో
విహాయ త్వదభజనామృతధారాశితల
మనసో భక్తాఖ్యాన్ పరమహంసాన్ ॥ ౩౧ ॥

అథ కోటిసమీరరోధవ్యగ్రాత్మానో
న మనోరోధుం శక్తాః బహుభిః
ప్రత్యూహౌర్హన్యన్త ఏవ వినా
భవచ్చరణనిదేశకదేశికమ్ ॥ ౩౨ ॥

ఇత్యభిష్టాయోపరతేషు వేదపురుషేషు స్తమృభ
స్వేదాదివివిధభావాకులితాః స్థలధీరః
సగద్గదాః పులకవిసరకదమ్బాయితతనవో
బహుతరప్రేమాధౌతకుచకుమ్భకుఙ్కుమాః
ఖిద్యమానా ఇవ భూయసా విప్రలమ్భేన మహోపనిషదో

నిర్భరసురతశ్రమశయానయోర్ధమ్పుత్యోర్యుగలమస్తాపః || 33 ||

మహోపనిషద ఊచుః |

జయ జయ కాన్తకేలీరసనిమగ్నమనసోః
కోటిరతికన్దర్పరూపలావణ్య ముఖయోః
స్వారాజ్యసుఖసామ్రాజ్యసమ్పదావిష్కరణవతోరవహేలిత
వృన్దావనేశ్వరీశ్రీమద్వృషభానుజాశ్రీమద్వృజేన్ద్రనన్దన
రసయోర్గోలోకాదుపరితనసహజచిత్తోకవిలాసస్వామినోః
స్వరూపశక్తిమాత్రావిర్భావితసఖినఖీదూతిదూత
విటచేటకాదినహాయబలలబ్ధకోకకలాలావణ్యయోః
శ్రీమజ్జనకనన్దినిరఘుకులయోర్యుగలాయ నమః || 34 ||

అథ యువాభ్యాం దమ్పతీభ్యాం ఉన్తవ్యో
నో వైయాత్యమదో యత్ సురతాన్త వివసనయోః
పురుషాయితవిపర్యస్తభూషణవసననయనాజ్ఞానాది
వివిధాకల్పయోః పరస్పరకణ్ఠాశ్లేషప్రభూత
ద్విగుణితసజ్జుబ్ధమనోభూపరవశయోః
పరస్పరోన్మర్దక్షుభితవక్షసోః పులకాఞ్చితయో
రధరబిమ్బస్య సుధాపానపరాయణయోరీదృశ
నిస్త్రపయోర్యువయోః సమీపం భజామహే నర్మసఖ్య ఇవ
నికుజ్జకేలీభవనద్వారోద్ధాటనలబ్ధానన్దకదమ్బాః || 35 ||

అహో క్వ వయం బహుతరకర్మలవఞ్చితచిత్తా
అనేకయోగిజ్ఞానిగురుజనకృతప్రత్యూహాః
కులాఙ్గానా ఇవ గురులజ్జావరుద్ధప్రియ
దర్శనస్పర్శనముఖామృతవిధురా లజ్జయైవ
వ్యతీతతారుణ్యాః క్వ చ తవ చేదం
మహోచ్చృంజ్ఞులమమేయదివ్యరూపలావణ్య
వారిధిప్రసరణం సతత ప్రియాభ్యామేవ
సమాసాదితా ప్రేమః పురుషస్యేవ సీమా || 36 ||

అహో అలౌకికత్వం కేలీనాం య
ద్విరఞ్చివసకస్య ప్రాపీణ్యమతివర్తన్తే || 37 ||

అహో విచిత్రతా శోభాతిశయస్య

యన్నిర్భరరజనీరజ్గరసికాభ్యాం
పూర్ణీకృత్య నిపీతోఽప్యనుక్షణం
వర్ధమాన ఏవావిర్భవిష్టుః ॥ ౩౮॥

అహో యువాభ్యామేవ పూజితః
పరస్పరాలాపపరిరమృణచుమ్బన
నఖరదదానమన్దస్మితోన్మర్దనాది
భిర్మన్దారకల్పద్రుమకుసుమసమూహైః
కేలీమనోరథకామతరుః కామదేవః ।

వత వత కథమప్యనులభాయ మనోమోహైకకన్దాయ
సహజానన్దాయ నమో యువయోః సురతాయ ॥ ౩౯॥

అహో వయం త్రిగుణప్రవాహమార్గపతితాః
కి ప్రాప్స్యమ ఇమాం గుణాతీతాం సచ్చిదానన్దైకరసమయీం
సహజానన్దినీరఘూత్తమయోః కేలికలామవలోకి
తుమపి కిం నాధిక్రీయామహే దైవవఞ్చితాః ॥ ౪౦॥

అథ యద్యముయోశ్చిత్లోకస్వామినోః
సచ్చిదానన్దరసదమ్పత్యోస్తల్పాన్తభూమికాభాజోః
బహుకోటిజన్మార్జితసుకృతోద్భూతభాగ్యా ఏవ వయం
తర్హి నాతిచిరాదేవాభ్యాం నిత్యనిజవిహారస్య
భాజనతాం ప్రాప్స్యమహే శ్యామా రామా లలితా
విశాఖా రజ్జవిద్యా పూర్ణమాసీ చమ్పకలతా
దయా నిత్యసిద్ధా ఇవ వయమపి కోటిజన్మసాధనసిద్ధాః ॥ ౪౧॥

ఇత్యభిలాషపూర్వకమభిలష్య తాః
సర్వమహోపనిషదోఽతిశయిత
గుణవర్ణనప్రాప్తజడిమానస్తూప్తిం బభూవుః ॥ ౪౨॥

అథావిరాసీచ్ఛ నికుజ్జమన్దిరే
జాలాన్తరప్రాప్తనిజావకాశః ।
సూర్యాంశుదణ్డప్రకరోఽతికోమలః
ప్రోత్పల్లశోణామ్బుజగర్భబద్ధః ॥ ౪౩॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్డసంవాదే రామరాసోనామ ఏకోనశ్రింశోఽధ్యాయః
॥ ౨౯॥

30

బ్రహ్మోవాచ ।

ప్రాతరౌత్థానికం గీతమిదమాకర్ణ్య దమృతీ ।

ప్రబోధమీయతుస్తార్థం సురతోత్థత్ర మాలసౌ ॥ ౧॥

తామ్బూలపీటికాస్వాదరజ్జీతాధరసుందరౌ ।

క్వచిత్క్వచిన్నఖాఙ్గాలిలిఖితోల్లాసి విగ్రహౌ ॥ ౨॥

నిర్భరస్మరసమృద్ధమృదితావయవోద్ధరౌ ।

లమ్బమానాలకస్తోమభ్రమరీముఖపఙ్కజౌ ॥ ౩॥

నిద్రావ శేషసంవీతపతత్పక్ష్యణలోచనౌ ।

రజనీసుఖసంస్మారస్మయమానముఖామ్బుజౌ ॥ ౪॥

పరార్ధరతికన్దర్పశోభానిర్మన్థనోచితౌ ।

అన్యోన్యగణ్ధఫలకప్రతిబిమ్బాయతాననౌ ॥ ౫॥

ప్రాతరారక్తసూర్యాంశుభేదసఙ్కచదీక్షణౌ ।

అన్యోన్యవిస్ఫురద్భూషాఙ్కితకణ్ఠాదివిగ్రహౌ ॥ ౬॥

స్మరసమృద్ధసజ్జీభవిపర్యస్తధృతామృరౌ ।

అన్యోన్యప్రతిబిమ్బాఙ్కస్ఫురద్దర్పణమన్దిరౌ ॥ ౭॥

కామపూజాలబ్ధరసప్రమాదప్రసరావివ ।

సహజానన్దినీసీతాశ్రీమద్రఘువరాభిధౌ ॥ ౮॥

తతో విధాయ మాఙ్గల్యమారాత్రికమనుత్తమమ్ ।

సఖీభిః కృతసంస్కారౌ రేజతుర్దమృతీ మిథః ॥ ౯॥

ప్రాతరాశాదికానేకసపర్యాసాధనోత్సుకౌ ।

సఖీగణైః సేవ్యమానౌ సీతారామౌ విరేజతుః ॥ ౧౦॥

ఏవం విహరతోః కోటికల్పాన్ ప్రాప్య క్షణానివ ।

బలకృష్ణాదయస్తత్రావతారాః కోటిశో యయుః ॥ ౧౧॥

ఏకదా సుఖమాసీనౌ సీతారామౌ కృతోత్సవౌ ।

తా ఏవ దూతికా ఏత్య ప్రోచుర్వచనమాదరాత్ ॥ ౧౨॥

దూత్య ఊచుః ।

అహో ప్రియా వాం స్వసుఖైకనిర్వృతౌ

కచ్చిత్ పరస్యాపి సుఖాని జానథః ।

యోఽయం జనః క్లిశ్యతి కోటికల్పతో

ధృతవ్రతో వా కృత ఆతురాంతరః ॥ ౧౩॥

ఉదారపాణిస్తు స ఏవ గణ్యతే

యోఽన్యస్య దత్తే స్వయమాపదం దధత్ ।

అథో విభజ్యైవ వనక్తి యో జనో

న సోఽపి మర్త్యః కృపణాస్తరాత్మవత్ ॥ ౧౪॥

ఇమాం సమాసాద్య నిజార్థకోవిదాం

కథం ను జాతో రఘుసత్తమాధునా ।

సర్వం పునర్విస్మృతవానసి ప్రభో

కమాశ్రయివ్యన్యబలాజనాస్తవ ॥ ౧౫॥

అద్య స్మరస్యద్భుతదానమాత్మనః

ప్రమోదవల్గీవిపినే వర్తితుం యత్ ।

తర్హి కృతస్త్రీనివహోఽయమీదృశో

విపత్తిమాసాదయతీతి గర్హితః ॥ ౧౬॥

ఇయం తు సద్వంశభవా భవన్ముఖే

లగ్నేతి లోకస్య మహోత్సవోఽభవత్ ।

అథాస్తరాభిన్న గణే విలోక్య స

వ్యముఞ్చదాసాం నిజసౌఖ్యహేతవే ॥ ౧౭॥

తథాపి తే రాఘవవర్య నోచితం

మనో నిజానాం విషయే యదీదృశమ్ ।

సమస్య సర్వోద్ధరణక్షమస్య చ

ప్రపత్తిమాత్రేణ వరోద్ధరస్య తే ॥ ౧౮॥

తాసాం వతాభీరమృగీదృశాం కృతే

కియన్న పూర్వం వినివేదితోఽసి భోః ।

తథాపి కిం తే కరణీయమస్తి

తన్న విదృహే స్వైరగతం రఘూద్వహ ॥ ౧౯॥

అమూః సమారాధ్య భృశం సహస్రశః

సదైవతాగ్ర్యం భవతోర్యుగం ప్రియా ।

అద్యాపి న ప్రాప్తమనోరథాః కథం

పురా చిరం దత్తవరా వరాజ్ఞనాః ॥ ౨౦॥

ఇతి తాసాం వదంతీనాం దూతికానాం పురఃస్థితా ।

శనైః శ్రీరామరమణీ తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౨౧॥

అయం ఖలు మదన్యాసు సంసక్తో ధూర్తపుజ్జవః ।

యాసాం దూత్యముపానిన్యః సహస్రం దూతికాజనాః ॥ ౨౨॥

ఇతి మానాపదేశేన తాసామారాధనక్రియామ్ ।

జానకీ సఫలీకర్తుం భక్తిరూపా వ్యవర్తత ॥ ౨౩॥

యది మర్యాదయా రామో భక్తానుద్ధర్తుమిచ్ఛతి ।

జ్ఞానభక్తిస్వరూపేణ తదా సీతా వివర్ధతే ॥ ౨౪॥

యదా సన్త్యజ్య మర్యాదాం స భక్తానుద్ధిధీర్హతి ।

ప్రేమభక్తిస్వరూపేణ తదా సీతాపి దృశ్యతే ॥ ౨౫॥

అన్యదేవమతం జ్ఞానమన్యచ్చ ప్రేమలక్షణమ్ ।

ద్వయోరైక్యమిహైవాస్తి శ్రీరామే ఫలరూపిణి ॥ ౨౬॥

సాఙ్ఖ్యస్య యోగతపసోర్జ్ఞానవిజ్ఞానయోస్తథా ।

పరేణ బ్రహ్మణా కోఽపి సమృద్ధో ఘటతే నహి ॥ ౨౭॥

అయమేవ చ సమృద్ధో యః ప్రేమాఖ్య ఉదాహృతః ।

స ఏవ భక్తిశబ్దార్థోఽన్యః స్యాదౌపచారికః ॥ ౨౮॥

భజన్తే యన్నిమిత్రేన లక్ష్మీనాం కోటయః ప్రియమ్ ।

సా సీతా కిం భవేల్లక్ష్మీర్నిత్యశ్రీవిగ్రహాత్మికా ॥ ౨౯॥

నిత్యా తదంశరూపైవ రాధా వృన్దావనేశ్వరీ ।

నో చేత్ కథం శ్రీకృష్ణస్య లురేచ్ఛరణపద్మయోః ॥ ౩౦॥

ఏవం భక్తిస్వరూపేయం సీతా రాధాదిరూపిణీ ।

శ్రీస్తదారాధనాయుక్తా కథం తత్త్వేన గమ్యతామ్ ॥ ౩౧॥

ప్రియా సత్త్వేఽప్యసత్త్వే చ నిత్యం సా సుస్థితా ప్రభౌ ।

ఐకాన్తికీ సా విజ్ఞేయా ఛాయేవావయవాశ్రయా ॥ 3౨॥

న తాం వినా క్వచిద్రామో దృశ్యతే భక్తిసంయుతైః ।
దృశ్యతే చేత్ స ఏవైషా సా సురోభావహరితా ॥ 33॥

అథవా విప్రలమ్భస్య రసస్యాతిభవాయ సః ।
తాదృశో భావ్యతే భక్తైః స్వేచ్ఛాకృతవియోజనః ॥ 3౪॥

అథునా తు వ్రజస్త్రీణామారాధనఫలాత్మికా ।
తాస్వావిశ్య ప్రసన్నాత్మా రంస్యతే స్వామినా సహ ॥ 3౫॥

ఆవిశ్య చ తథా స్వామిన్యానన్దమయవిగ్రహమ్ ।
రంస్యతే వ్రజవామాభిర్భూత్వా శ్రీరామవిగ్రహో ॥ 3౬॥

ద్వాత్రింశచ్చ సహస్రాణి ముఖ్యా వ్రజమృగీదృశః ।
తాసాం షోడశసాహస్రం స్త్రీయో ముఖ్యతరాః స్మృతాః ॥ 3౭॥

షోడశైవ స్యురాభీర్యో యాసాం వై ముఖ్యసంజ్ఞితాః ।
దశ తాసాం ముఖ్యతమా యథావదవధారయ ॥ 3౮॥

రాసచన్ద్రా ప్రభా శ్యామా కలా చన్ద్రకలా తథా ।
రక్గవిద్యా చమ్పలతా చపలా మాధవీ రమా ॥ 3౯॥

తాసాం మధ్యే ముఖ్యతమం ద్వితయం పరికీర్తితమ్ ।
యత్రావిశ్య స్వయం సీతా మోదినోశక్తిరీర్యతే ॥ ౪౦॥

వృన్దావనే యయోరంశౌ రాధాకృష్ణేతికీర్తితౌ ।
అభూదథాన్తరావిష్టా సహజానన్దిని ప్రియా ॥ ౪౧॥

తతో ద్విగుణయా కాన్త్యా రేజే శ్రీరామచన్ద్రమాః ।
అన్తర్హితాయాం సీతాయాం ద్విగుణో ద్యోతవానపి ॥ ౪౨॥

తాం కామయానోఽతిశయాద్భూవా సృరపీడితః ।
సృరమార్గణజాం పీడాం బిభ్రద్ దూతీరువాచ సః ॥ ౪3॥

వ్రజత స్వామినీః స్వాః స్వాః సమ్పన్నో వో మనోరథః ।
తా ఆనయత రాశ్రీషు జ్యోత్స్నపేతాసు దూతికాః ॥ ౪౪॥

రంస్యామి తాభిః కాన్తాభిః సమేతాభిః సహస్రశః ।
మత్తః కశ్చిన్న భవితా తాసాం వై విఫలోచకః ॥ ౪౫॥

సహజానన్దినీం శక్తిం తాస్వారోప్య రమామ్యహమ్ ।
 ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ రామః సచ్చిదానందవిగ్రహః ॥ ౪౬॥
 దూతీర్విసర్జయామాస సర్వాః ప్రాప్తమనోరథాః ॥ ౪౭॥
 ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసోనామ త్రింశోఽధ్యాయః ॥
 ౩౦॥

౩౦

రామో హి వీక్ష్య శరదాగమపుల్లమల్లీ
 వల్లీవనావృతమహీరుహ శోభికుజ్జాః ।
 తా యామినీః సమదకామిజనావక్తీర్ణా
 రన్తుం చిదేకరమణో హి మనశ్చకార ॥ ౧॥
 స్వాం యోగశక్తిమవలమృష్ట కృతప్రయత్న
 స్తత్తత్పదార్థవిభవం సఫలం చిక్కిర్షుః ।
 సచ్చిత్సుఖానుభవరూప రసాత్మకోఽపి
 చిత్తోకవాసిసుఖదోఽనుచకార లీలాః ॥ ౨॥
 పూర్ణస్తదా పరిదృఢోఽభ్యుదగాదుడూనాం
 నాథః స తన్మనస ఇత్యవదంశ్చ వేదాః ।
 ప్రాచీదీశో ముఖవిలిప్తసకుఙ్కుమశ్రీ
 దీర్ఘాః శుచోఽపి విమృజన్ భువి వర్షణీనామ్ ॥ ౩॥
 దృష్ట్వా ప్రభుః కుముదబన్ధమఖణ్ణబిమృం
 లక్ష్మీముఖాకృతిధరం నవకుఙ్కుమాక్తమ్ ।
 భూయః ప్రమోదవనమస్య కలానురక్తం
 రామో జగౌ కలపదం సుదృశాం మనోజ్ఞమ్ ॥ ౪॥
 ఆకర్ణ్య తన్మూరలికానురవం మనోఽభూత్
 ప్రోత్సాహవర్ధనకరం ప్రజవామనేత్రాః ।
 శ్రీరామచన్ద్రకరముష్టినిబద్ధచిత్తా
 దోయుః ప్రమోదవనమస్తి స యత్ర కామీ ॥ ౫॥
 కామోద్ధతా జవవిలోకబర్యుదార
 కేయూరహారమణికుణ్ణలమాస్యభూషాః

నద్యో యథా బలవిదారితదీర్ఘశైలా

స్తా లోకవేదపథలఙ్ఘనపూరితాశాః ॥ ౬ ॥

కాశ్చిద్ దుహస్త్య ఉదితాః పరిముక్తదోహః

కాశ్చిత్ పచస్త్య ఇనతోనవతీర్య పాకమ్ ।

కాశ్చిత్ పతిప్రియసుతాన్ పరివేషయస్త్యః

కాశ్చిచ్ఛిశూనథ ముదా పరిపాలయస్త్యః ॥ ౭ ॥

శుశ్రూషయస్త్య ఇతరా పతినామభాజో

శ్చస్త్యశ్చ కాశ్చన జవేన విహాయ తత్తత్ ।

కాశ్చిత్తనౌ ఘృసృణలేపనమాచరస్త్యః

కాశ్చిన్మృజస్త్య ఇతరా దృశమజ్ఞాయస్త్యః ॥ ౮ ॥

వ్యత్యస్తక్లప్తవననాభరణాశ్చ కాశ్చిద్

రామాన్తికం యయురనన్తశరౌఘవిద్ధాః ।

తా వార్యమాణవపుషః పతిభిః సుహృద్భిః

ర్మిత్రైః సహోదరజనైః ఖలు బన్ధుభిశ్చ ॥ ౯ ॥

శ్రీరామవేణునినదాపహృతాన్తరాస్తాః

ప్రేమైకమోహిహృదయా నితరాం నివృత్తాః ।

కాశ్చిద్ గృహాన్తరగతా ఆనవాప్తయానా

రామం నిదధ్యురురుభావనిమీలితాజ్ఞాః ॥ ౧౦ ॥

భూయః సుదుఃసహవియోగజతాపతప్తా

ధ్యానావక్లప్తపరిరమ్భసుఖాభిమగ్నాః ।

సాక్షాత్ తమేవ పరమాత్మసుఖానుభూతిం

జారేతిభావనజుషోపి నివృత్తబద్ధాః ॥ ౧౧ ॥

హిత్యా గుణవ్యతికరాత్మకమర్త్యదేహం

ప్రాపుః ప్రమేయబలతో యతినామలభ్యమ్ ।

తాః కామినీర్నిశి వనే విజనే సమీప

మభ్యాగతాః స్మరశరాన్తహృదోపి వీక్ష్యః ॥ ౧౨ ॥

ఈశః పరాశయవిదప్యమలేన వాచాం

వృన్దేన మోహమతులం జనయన్నువాచ ॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

సుస్వాగతం వ ఇహ దారశిరోమణీనాం మత్తః
కిమీప్సితమితి బ్రువతానురక్తాః ॥ ౧౩॥

కశ్చిద్యజేషు పశుపాలనికేతనేషు
వర్షర్తి వార్తమభితో సదుపాశ్రయేషు ।
తద్వ్యాత యద్విసమయే యదిహాభ్యుపేతా
మత్సన్నిధౌ కులవధూజనశఙ్కనీయే ॥ ౧౪॥

సౌందర్యవాంశ్చ తరుణశ్చ సువిగ్రహోఽహం
కిం వః ప్రభూతవనవిశ్వసనక్రియార్హః ।
ఏషా నిశా భయకరా భయదాతినఙ్ఖ్య
సత్వాఙ్కితా శశికరైర్విశదీకృతాత్మా ॥ ౧౫॥

గోష్ఠం ప్రతి వ్రజత నేహ చ వర్తితవ్యం
స్త్రీభిః పరిస్ఫురదురోజభరాలసాభిః ।
యుష్మాకమాప్తసుహృదాః పితృమాతృపుత్ర
భ్రాతృప్రియప్రముఖబంధుగణా విమృగ్యాః ॥ ౧౬॥

అప్రాప్య వశ్చ కులితా భవితార ఏవ
తన్మా కురుధ్వమియతోమతివృత్తిముచ్చైః ।
దృష్టం ప్రమోదవనమృత్వధిరాజజుష్టం పూర్ణం
నిశాకరకరప్రకరావకీర్ణమ్ ॥ ౧౭॥

నిత్యోత్తరఙ్గసరయూసలిలానిశౌఘ
వ్యాలోలకుఙ్కతరుప్లవరాజశోభి ।
తస్మాద్ వ్రజం వ్రజత మా చిరమత్ర సాధ్వ్యః
శుశ్రూషత ప్రియతమాన్ బహుమానపూర్ణమ్ ॥ ౧౮॥

క్రన్దన్తి వత్సనివహాః శిశవశ్చ వస్తాన్
స్తన్యాన్నిదధ్వమనుదుహ్యత ధైనుకాని ।
మత్స్నేహపాశవినిబద్ధహృదో భవత్యః
ప్రాప్తాస్తదేతదుపపన్నతరం సమంతాత్ ॥ ౧౯॥

ప్రియస్త ఏవమపి కేఽపి జనా విశేషా
యేషామహం స్వజనబంధుధనాదిభూమా ।
యద్భర్తృనేవనమకైతవతః స్వధర్మః

స్త్రీణామితి ప్రసభమాహ చ వైదికీర్ణిః ॥ ౨౦॥

తత్కిం ప్రబోధ్యమితరాననువృత్తి సాధ్యం
యుష్మాసు సాహజికధర్మధియా సతీషు ।
శీలోరితోఽపి భగలేశవివర్జితోఽపి
వృద్ధోఽపి జాతజడిమోఽపి సదామయోఽపి ॥ ౨౧॥

స్త్రీనిర్గతోఽపి పతిరేవ పరాయణం స్యాత్
స్త్రీణామితి ప్రకథనం భవతిషు కిం స్యాత్ ।
స్వర్గాపవర్గకుశలప్రతికూలభూతం
పూర్వప్రభూతయశసోఽపి విలోపకం చ ॥ ౨౨॥

దుఃసాధ్యమస్థిరమతీవ భయావహం చ
నిన్ద్యం చ జారసురతం కులకామినీనామ్ ।
భావో మయి శ్రవణకీర్తనచిన్తనాద్యై
రన్యత్ర దర్శనమపి ప్రకటం భవేన్నః ॥ ౨౩॥

కిం సన్నికర్షమితరే భువనే లభేయుః
పూర్వార్జితైః సుకృతకోటిభిరభ్యుపేతాః ।
తద్యాయమక్షిభిరిదం మమ రూపముచ్చై
ర్దృష్టావర్జితప్రణయపర్వతభారఖిన్నాః ॥ ౨౪॥

మోహాత్ ప్రయాత మదనుస్మరణేన తృప్తా
స్తత్రైవ వః సుఫలమేష్యతి గేహధర్మః ।
ఇత్యప్రియం నిజమనోరథవిఘ్నభూత
మాకర్ష్య భూపతికుమారవచోఽప్రమేయమ్ ॥ ౨౫॥

ఖిన్నప్రభావమనసోఽతివియోగతప్తా
శ్చిన్తామవాపురుపజాత మహోర్తిమోహాః ।
వక్త్రాణ్యవాఞ్చి బహుదుఃఖభరానువిధ్
శ్వాసానుశుష్యదధరాణి విధాయ బధ్వః ॥ ౨౬॥

అజుష్టసాగ్రచరణేన భువం లిఖన్త్యో
వాప్తైః సకజ్జలకణైః కుచలేపమార్గాః ।
తూష్ణిం బభూవురథ తన్నయనే విమృజ్య
భూయిష్ఠరోచనభరోపహతే మృగాక్ష్యః ॥ ౨౭॥

రామం తదర్థవినివర్తితతోకవేదాః

ప్రోచుః సగద్గదగిరః ప్రసభం ప్రవీణాః ।

గోప్య ఊచుః ।

వైవం ప్రియో వదతి కశ్చన సున్దరేన్ద్రో

త్వం యద్భ్రువీషి వచనం త్వభిలాషశూన్యమ్ ॥ ౨౮॥

జానీమహే నను కయాపి సపత్నభావా

దస్మద్విషద్ధృదయయా పరిశిక్షితోఽసి ।

క్రూరం వచః కథయతా భవతా హరిణ్యో

వ్యాధోత్తమేన చ యథా కిమమూర్న విధాః ॥ ౨౯॥

కిం కుర్మహే వయమనన్యగతిం ప్రపన్నా

స్తత్త్వం న చార్హసి నృశంసతయేతి వక్తుమ్ ।

శ్రీరామచన్ద్ర చరణామ్బుజమూలమాప్తాన్

భక్తాన్ భజన్యవిరతం కృపయా సమేతః ॥ ౩౦॥

త్వం నస్తితిక్షసి తదేతదతీవ నార్హ

దేవోత్తమస్య భవతః పురుషోత్తమస్య ।

ప్రేయాన్స్త్యమేవ జగతాం నిజబన్ధురూపః

స్వాత్మా పరాయణమతః ప్రణయం విదధ్యః ॥ ౩౧॥

కిం పత్యపత్యసుతబన్ధుసుహృద్భిరన్యై

స్త్యయ్యాత్మని ప్రణయిని ప్రియతాన్పదైస్తైః ।

కిం దేహగేహవిభవైః పరమార్తిభూతై

స్త్యాం యే వినా నిరయశోకభరం జషన్తి ॥ ౩౨॥

త్వం చేత్ సమగ్రమభవః సుఖవారిరాశేః

సర్వస్వమేవ యదిదం నఖతః శిఖాగ్రమ్ ।

పూర్వం జహార హృదయం హరిణేక్షణానాం

హాసావలోకనసుధారసలేశదానైః ॥ ౩౩॥

శ్రీపూర్ణచన్ద్రరచనావచనైరిదాసీం

యన్నో నివారయసి తత్తవ నైవ యుక్తమ్ ।

బిమ్బాధరాశ్రయసుధారససేచనేన

నో జీవయన్యతనుతాపభరేణ తృప్తాః ॥ ౪౩॥

అస్మాన్ నిజాజ్ఞీసరసీరుహమధ్యయానా
భూయోఽప్యనన్యగతికాః కతిచిన్మృగాక్షీః ।
నో చేద్వయం విరహపావకమధ్యభూరి
జ్వాలావలీవలితవిగ్రహభస్మభూతాః ॥ 3౫॥

ధ్యానేన తే చరణయోః ప్రతివిష్టచిత్తా
భూయాస్మ యోగిన ఇవాత్మని సంవిలీనాః ।
సీతాపతే యది భవన్తమృతేఽన్యసన్గం
స్వప్నేఽపి వాఙ్మతి మనోజవశం మనో నః ॥ 3౬॥

తర్హి త్వదజ్ఞీతలమబ్ధిసుతాసమేతం
సద్యః స్పృహామ నిజసత్త్వవిశోధనాయ ।
యత్తే ప్రమోదవననాథ వృతం తులస్యా
యోగీన్ద్రమానసవిభూషితరాజహంసమ్ ॥ 3౭॥

తన్నస్త్రితోకశరణం చరణారవిన్దం
తాపత్రయార్తిహరణార్థముపార్థయామః ।
తస్మాద్వయం జనకజారమణ త్వయాద్య
కార్యా అనన్యగతయన్తు నిజానుచర్యః ।
త్యాజ్యా న కర్హిచిదనన్గఖలావసన్నా
స్తావదృక్కథం న శరణం శరణాగతానామ్ ॥ 3౮॥

ఏతత్తవాన్యమలకభ్రమరాలిజష్టం
మధ్యస్ఫురన్మకరకుణ్డలగణశోభమ్ ।
బిమ్బాధరం హసితవల్ల విలోకయన్త్యః
కృష్ణాఃస్మ కామకరముష్టినివిష్టచిత్తాః ॥ 3౯॥

సీతాకరోరకుచకుమ్భవిలిప్తభూయః
కాశ్మీరకల్కరుచిరజ్ఞానమజ్ఞు వక్షః ।
భూయో భుజౌ చ భుజగాధిపభోగభాజౌ
బిభ్రాణ ఏవ హృదయం మదయన్యమన్దమ్ ॥ ౪౦॥

ఆకర్ణ్య తే భువనభూషణ వేణునాదం
నిత్యావరుద్ధమకరధ్వజమూలమన్తమ్ ।
కా స్త్రీ విహాయ కఠినాని కులవ్రతాని
దాసీభవిష్టుహృదయా న చలేత్ త్రిలోక్యామ్ ॥ ౪౧॥

గావో మృగాశ్చ విహగాశ్చ మహీరుహాశ్చ
వల్లీవనాని చ నిజైర్నయనైర్నిరీక్ష్య ।
స్పృష్టాః చ తావకవపుర్భువనాద్వితీయం త్వం
హర్షోత్కరేణ విసరత్పులకా బభూవుః ॥ ౪౨॥

త్వం సర్వతస్త్రిభువనార్తిసమూహహారీ
జాతోఽసి సమృతి మహాపురుషాఙ్కజుష్టః ।
తన్నో నిజైకశరణాః కరుణాం విహాయ
విక్రీయ మన్మథకరే కిము నిర్వృతోఽసి ॥ ౪౩॥

ఇత్యాకలయ్య కరుణాని వచాంసి తాసాం
యోగేశ్వరేశ్వరకిరీటనిఘృష్టపాదః ।
రామః ప్రహృష్య సకలాః వ్రజవామనేత్రాః
స్వాత్మాశ్రయోఽపి నిభృతం రమయాఞ్చకార ॥ ౪౪॥

తాభిర్యుతః స భగవాన్ కమనీయమూర్తిః
పారేపరార్థశతపఞ్చశరావతారీ ।
రేజే పరస్పరితకాన్తివిశేషజుష్టో మధ్యే
తమాల ఇవ కాఞ్చనవల్లరీణామ్ ॥ ౪౫॥

శరత్సమయచన్ద్రమసం తదంశు
వ్యాప్తాన్తరం కుముదకాననమధ్యమస్థమ్ ।
తాం కౌముదీం చ స జగౌ లలనాజనస్తు
శ్రీరామనామ వివిధస్వరయుక్తమేకమ్ ॥ ౪౬॥

గోపీజనైః స్వరభృతైరుపగీయమాన
ఉద్గాయమాన ఉదీతస్వరభృత్స్వయం చ ।
గోపాఙ్గానాశతకయూథపతిః స్రజా చ
శ్రీవైజయన్త్యభిధయా పరిశోభమానః ॥ ౪౭॥

శ్రీమత్ప్రమోదవనమణ్డలయోగ్యలక్ష్మీ
కాన్తో వ్యరోచత చిరం విచరన్ సమన్తాత్ ॥ ౪౮॥

జ్యోత్స్నామృతప్రవిశదం పులినం సరయా
ఆవిశ్య గోకులనికేతవరాఙ్గానాభిః ।

అక్షుబ్ధధీరరమణప్రవరాభికః స
నిఃశేషకోకజకలాకుశలో రమేశః ॥ ౪౯ ॥

ఉత్సృజ్యసజ్గపరిరమ్భణచుమ్బనాస్య
హాసావలోకననిఘర్షణమర్చనాద్యైః ।
సర్మప్రహాసనవిలాసవికర్షణాభిః
సంస్తభ్య పీర్యమబలా రమయాఞ్చకార ॥ ౫౦ ॥

క్వచిత్ కుజ్ఞా శయ్యాశతమవకరోద్భోగకృతయే
క్వచిద్ భూమా విశ్వాధికరమణమాసైకకలయన్ ।
క్వచిత్ కుజ్ఞావాసాజ్ఞలసితకౌశల్యకలితో
మనోజన్యోత్సాహం యది రుచదదౌ రాఘవవరః ॥ ౫౧ ॥

ఏవం తాస్తేన లోకోత్తరమదనచమత్కారభూమ్నా సుఖేన
రామేణ శ్రీడ్యమానా వ్రజహరిణదృశో భూరిలీలామనోజ్ఞాః ।
అన్యోన్యం లబ్ధమానాః కలితరతికలా దర్శయన్త్యః స్వకీయం
ప్రావీణ్యం భూరి చక్రః కిమపి రఘుపతౌ కాముకే దర్పభావమ్ ॥ ౫౨ ॥

కాచిన్మానే రఘుపతిం పాతయామాస పాదయోః ।
కాచిత్ప్రణామయామాసం ముఖమధ్యకృతాఞ్జలిమ్ ॥ ౫౩ ॥

కాచిత్సంస్కారయామాస దాసీవన్నిజవిగ్రహమ్ ।
కాచిదుద్వర్తయామాస లేపయామాస కాచన ॥ ౫౪ ॥

కాచిత్ప్రసాదయామాస కేశాన్ కజ్జుతికాకరా ।
కాచిచ్ఛ వితతాం వేణీం గ్రన్థయామాస రాఘవమ్ ॥ ౫౫ ॥

కాచిచ్ఛ గుమ్ఫయామాస కటిభూషణమాలికామ్ ।
కాచిన్నియోజయామాస ప్రసూనావచయే ప్రియమ్ ॥ ౫౬ ॥

కాచిద్భూషణసంహం దేహేష్వర్పయితుం హరిమ్ ।
కాచిచ్ఛ కథయామాస భాం నయస్య వనాద్వనమ్ ॥ ౫౭ ॥

సర్వాసాం వచనం చక్రే జానకీవ రఘూద్వహః ।
తాశ్చ సర్వా వవృత్తిరే జానకీవత్ ప్రియోత్తమే ॥ ౫౮ ॥

అన్యోన్యం సుదృఢః ప్రేమా వవృధే ప్రతివాసరమ్ ।
తతస్తా మేనిరే దృప్తాః స్వాత్మానమధికం ప్రియాః ॥ ౫౯ ॥

కదాచిద్రామ ఏకాన్తే సీతాయా రమణీచ్ఛయా ।
తాసాం సజ్జాతదర్పాణాం మధ్యే చాన్తరథీయత ॥ ౬౦॥
ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః ॥
౩౧॥

౩౨

అర్నాహతే రసికనాయకశీర్షరత్నే
రామే రమారమణమాత్రరసాభిరామే ।
రామాః ప్రభూతవిరహార్తిభరే నిమగ్నాః
స్వాఙ్గాని వోధుమశకన్నహి తాస్తదాసీమ్ ॥ ౧॥
అన్యోన్యమీక్షణపరాః శ్వసితానిలౌఘ
చిన్తాన్తరస్థవిరహానలకీలదగ్ధాః ।
నో కిఞ్చనాభిలపితుం స్మరవాణవిధాః
శక్యా బభూవురపమృత్యుభయాత్త్రసన్త్యః ॥ ౨॥
రామస్య మన్మథకలారసికస్య తాస్తా
లీలాః స్మరన్త్య ఉరుజాతవియోగతాపాః ।
ఆభీరికాః సపది తన్మయతామవాపు
ర్యేన ప్రియోఽహమితి చేతసి మేనిరేఽమూః ॥ ౩॥
యాశ్చావలోకహసితేక్షణభాషణాది
ప్రైకాత్మ్యమేత్య రఘువంశవిభూషణేన ।
ఉన్మత్తవత్ ప్రతిదినం వనితా విచేరుః
ప్రేమోదయేన విపినాద్విపినం విశన్త్యః ॥ ౪॥
క్వచిద్ధనన్యో గాయన్యో ధావన్త్యః క్వాపి సంహతాః ।
క్వచిదాకాశమాలిఙ్గ్య భవన్త్యః ప్రేమవిహ్వలాః ॥ ౫॥
క్వచిదుచ్చైః క్రీడమానాః అన్యోన్యబద్ధబాహవః ।
కేచిత్పరస్పరోన్మనైర్విశన్త్యః కుఞ్జమన్దిరమ్ ॥ ౬॥
ఇత్యేవం సుఫలారమైర్భ్రమన్యో విరహాతురాః ।
ప్రమోదవిపినాన్తస్థాన్ ప్రపచ్ఛుస్తా వనస్పతీన్ ॥ ౭॥

భో అశ్వత్థ మహాబాహో వనస్పతిపతే త్వయా ।

క్వచిద్ దృష్టో రఘుపతిరస్మాకం చిత్తతస్కరః ॥ ౮॥

క్వచిద్వృతరో దేవ బహుపాదవిరాజిత ।

క్వచిద్ దృష్టో న వా రామో హృత్వా నో హృదయం వ్రజన్ ॥ ౯॥

భో భో అశోకవిటపిన్ బహుభద్రకారిన్

కింస్విద్యుతోకి భవతా రసికోత్తమః సః ।

యస్యాజ్ఞృపాణిమధురాధరకోమలాని

జానాతి సమృత్తి పరం తవ పల్లవాని ॥ ౧౦॥

భో చమృకద్రుమ కిమప్యథ పృచ్ఛమాన

స్త్వం కిం ధునోషి కరపల్లవసజ్జమేవ ।

పుష్పాణి తే రసికరాఘవపుజవస్య

పీతామ్బరేణ సదృశాని విలోకయామః ॥ ౧౧॥

భో నాగకేశర మహీరుహనాగభూత

పున్నాగ కిన్ను యువయోర్యోవదితో న వాభూత్ ।

ప్రీడా మనాంసి ఖలు సః ప్రణయేన రామో

విక్రీతవాన్ మనసిజస్య ఖలస్య హస్తే ॥ ౧౨॥

ఆస్తూతక త్వమపి రక్తదలోఽసి నూనం

మన్యే క్వచిద్ రఘువరేణ కరే గృహీతః ।

కచ్చిత్ పరోపకరణేఽపి విచక్షణోఽసి

యన్నామ తే కురవకేతి భువి ప్రసిద్ధమ్ ॥ ౧౩॥

యోఽన్తః ప్రమోదవనవాసిని సేవకానాం

కల్యాణకారిణి తులస్యమరేన్ద్రవన్ద్యే ।

అస్మాన్నిహత్య తవ దేవి పతిః స రామో

యాతః క్వచిన్న విదితో విపినాన్తరేఽస్మిన్ ॥ ౧౪॥

హే ఆలి మాలతి మహాసఖి మల్లికేఽస్మ

చ్చిత్తప్రసాదనపరే నవజాతివల్ల ।

అస్మానివ ప్రియతరో వత రాఘవేన్ద్రో

యుష్మానపి వ్యథితవాన్ విరహం ప్రదాయ ॥ ౧౫॥

భో భో తమాలవిటపిన్ బహుధాసి దృష్టః

కిం పృచ్ఛసీయమసకృద్భవతే వతేదమ్ ।
 యద్రాఘవేన్ద్రజలదోత్తమసన్గమేన
 జాతోఽసి మేచకవపుః కపటైః ప్రవృద్ధః ॥ ౧౬ ॥
 పనసద్రుమ కస్మాత్త్వమస్థానే ఫలితోఽసి భోః ।
 జానీమహే రాఘవేన్ద్రసన్గౌత్ సజ్ఞాతసమ్భ్రమః ॥ ౧౭ ॥
 రసాల భవతో రమ్యా మజ్జురీః శిరసా దధత్ ।
 కౌశల్యానన్దనః కాన్తః క్వ యాతస్తద్వదస్వ నః ॥ ౧౮ ॥
 పీలుప్రియాలమధుకాసననాగరజ్జ
 శ్రీరామపూగతరుతాలకదమ్బసాలాః ।
 కచ్చిద్వనేఽత్ర విచరన్ జనకాత్మజేశో
 దృష్టో న వా హృదయహారకతస్కరో నః ॥ ౧౯ ॥
 ధన్యే ప్రమోదవనసన్తతశోభమానే
 హే నర్మదే సరయు హే సఖి సూర్యకన్యే ।
 కామోద్ధతస్తవ తటాన్తనిరీక్షణోత్కః
 శ్రీరామచన్ద్రరసికోఽత్ర కిమభ్యుపేతః ॥ ౨౦ ॥
 మాతః ప్రమోదవనశోభినికుజ్జుభూమే
 కిన్ను త్వదీయసుకృతం వయమీరయామః ।
 రోమాఞ్చితాసి నవశాద్వలకైతవేన
 రామాన్గసన్గసుఖితా ప్రణయోత్కరేణ ॥ ౨౧ ॥
 హే కృష్ణసార లలనా న భవాదృశీనా
 మస్మత్సఖీ సముచితా నను వృత్తిరేషా ।
 ఏకాన్తతో యదసకృద్విపులైః కటాక్షైః
 కాన్తం ప్రపశ్యథ వధూజనవఞ్చిశీలమ్ ॥ ౨౨ ॥
 సఖ్యో లతా న భవతోషు కృతః స్వబుద్ధ్యా
 శాఖాశత్తైర్విటపిభిః పరిరమ్భ ఏషః ।
 ఉదీప్యత్య కిన్ను వికసత్కుసుమాక్షిరన్తైః
 కాన్తాకుచగ్రహపరం రసికేన్ద్రరత్నమ్ ॥ ౨౩ ॥
 జానీమహే బహులసౌరభసారిలిజ్ఞా
 దేతాస్యపాయపదపిం ఖలు రాఘవేన్ద్రే ।

తస్య ప్రియాకుచవిలిప్తసచన్ద్రసార

కాలాగురుద్రవగుజైరిహ వాతి వాయుః ॥ ౨౪॥

ఏతాః ప్రమోదవనవల్లయ ఏవ ధన్యా యా

దూతికాభిరలిసీభిరుపాత్తమన్తాః ।

శ్రీరాఘవేన్ద్రవిలసత్తనుసజ్గిసీభి

ర్వాఞ్చిన్ది భోగమతులం వయమేవ యద్వత్ ॥ ౨౫॥

రే భూరుహాః కథయత క్వ గతః స చౌరః

శ్యామః సుతీక్ష్ణనయనేషుధిపూర్ణబాణః ।

ప్రాప్యేత చేతప్రణయరజ్జశతేన బద్ధ్వా

స్థాప్యోఽధునా నిజనికేతన మధ్య ఏవ ॥ ౨౬॥

ఏవం ప్రియం విచిన్వన్త్యో గోప్యో విశ్లేషభీరవః ।

అపశ్యన్ భూరిశః పత్యుః పదాని విపినాన్తరే ॥ ౨౭॥

తా రేఖయోర్ధ్వగామిన్యా ఉచ్చైర్వజ్జూక్కుశాదిభిః ।

విజ్ఞాయ వల్లభస్త్వైవ ప్రోచుర్వచనమాదరాత్ ॥ ౨౮॥

తస్యైవ తస్కరేన్ద్రస్య పదాన్యేతాని కాననే ।

శఙ్ఖచక్రామ్బుజాద్యుక్తైరక్కితాని ప్రపశ్యత ॥ ౨౯॥

దక్షిణస్య పదోఽఙ్గుష్ఠమూలే చక్రం విరాజతే ।

అస్మాదృశీనాం నమ్రాణామగ్గోచ్ఛేదన హేతవే ॥ ౩౦॥

మధ్యమాఙ్గులిమూలేతు భాతి కమలలాఞ్చనమ్ ।

అస్మచ్చిత్తద్విరేఫాణాం లోభనాయాతిశోభనమ్ ॥ ౩౧॥

పద్మస్యాధో ధ్వజం భాతి సర్వానర్థజయధ్వజమ్ ।

కనిష్ఠామూలతో వజ్రం భాతి పాపాద్రిభేదనమ్ ॥ ౩౨॥

పార్శ్వమధ్యేఽఙ్కుశో భక్తచిత్రేభవశకారకః ।

భోగసమృన్నయం ధత్తే యవమఙ్గుష్ఠపర్వణి ॥ ౩౩॥

అథ వామపదాఙ్గుష్ఠమూలభక్తోన్ముఖం దరమ్ ।

సర్వవిద్యాప్రకాశాయ దధాతి భగవానసౌ ॥ ౩౪॥

పద్మాదీన్యపి చిహ్నాని దృశ్యన్తే దక్షపాదవత్ ।

ఏతత్పదానుసారేణ గవేష్యో రఘునన్దనః ॥ ౩౫॥

అత్రైవ కాననే క్వాపి ప్రియయా సహ వర్తతే ।
 ఇత్యుక్త్వా గోపవద్ధస్తాస్తతద్వానుసృతిం క్రమాత్ ॥ ౩౬॥
 అన్వయుః సాన్ధ్యవిపినే సమస్తా విరహాతురాః ।
 ప్రియాపదైః సుపుక్తాని తత్రైక్షంత ప్రజాన్లనాః ॥ ౩౭॥
 మధ్య ఏవావిరభవత్ కాసౌ ధన్యతమా వధూః ।
 అంనే విన్యస్య దోర్వల్లిం సహ గచ్ఛతి యామునా ॥ ౩౮॥
 ఇయం హి సహజానన్దకేలీనిర్వృతమానసా ।
 అస్మాన్ హిత్వా యదాసక్తః క్రీడతే ప్రజవల్లభః ॥ ౩౯॥
 సహజానన్దినీ నామ శక్తిరేషైవ కామినీ ।
 సా వల్లభమనాశ్రాంతం రమయత్యనురాగినీ ॥ ౪౦॥
 పరస్పరాసక్తబాహుదణ్డాభ్యాం విధిపూర్వకమ్ ।
 అత్ర విక్రీడితం తాభ్యాం భ్రమణాక్రీడనాభిధమ్ ॥ ౪౦॥
 అత్ర భూషాసమారోపః ప్రియాయాః ప్రేయసా కృతః ।
 పరస్పరం సమ్ముఖస్థా దృశ్యేతే లలితైః పదైః ॥ ౪౧॥
 అత్రాభ్యాం రచితా కేలిః పుష్పావచయనాభిధా ।
 వినా వార్జితలన్యాసం పదాన్యేతాని పశ్యత ॥ ౪౩॥
 అత్ర స్థిత్యా కృతాస్తాభ్యాం విచిత్రాః కుసుమస్రజః ।
 స్వం స్వం చాతుర్యవిభవం దర్శయద్భ్యాం పరస్పరమ్ ॥ ౪౪॥
 అత్ర ప్రియేణ ప్రేయస్యాశ్చక్షుషో రజ్జనం కృతమ్ ।
 స్పష్టం పక్కేరుహం పత్రం ప్రోఞ్ఞనైర్మలినీకృతమ్ ॥ ౪౫॥
 అత్ర ప్రియః స్వప్రియాయై ప్రాదాత్తామ్బులవీటికామ్ ।
 చూర్ణం ఖదిరసారం చ దృశ్యతాం పతితం భువి ॥ ౪౬॥
 అత్రాభ్యాం రచితం సౌఖ్యం మన్మథోత్సవదాయకమ్ ।
 పద్మపత్రమయీ శయ్యా వ్యత్యస్తా దృశ్యేతే స్త్రీయః ॥ ౪౭॥
 అత్ర ప్రియాభిరుచ్యైవ ప్రేయస్యా పురుషాయితమ్ ।
 దృశ్యేతేఽన్తః ప్రియవపుః పరితః ప్రేయసీపదే ॥ ౪౮॥
 స్త్రస్తాని నవపుష్పాణి విగ్రన్థికబరాన్తరాత్ ।
 అహో హారలతా భగ్నా విక్రీరా మణయోఽమలాః ॥ ౪౯॥

తాం కోమలాజ్ఞికమలామిహ ఖిద్యమానా
మనే నిధాయ దయితామిహ నీతవాన్ సః ।
నాతః పరం పరిలసన్తి పదాని యస్యాః
స్వాధీనతాగుణవశీకృతవల్లభాయాః ॥ ౫౦॥

ధన్యాః పరం యువతయో రఘునన్దనస్య
భర్తుః పదామ్బురుహసమ్భవరేణవోఽమీ ।
యాం పద్మయోనిరఘహస్యవ ఈశ్వరశ్చ మూర్ధ్నా
దధాతి కమలా చ నితాన్తభక్తౌ ॥ ౫౧॥

యాం కాముకో రసితవానితరాం విహాయ
భూయో వియోగభరకాలదవాగ్నితప్తాః ।
సాత్మానమభ్యధికమానమమంస్త సమ్యక్
స్త్రీణాం నిజాయనజషాం ప్రమదేతరాసామ్ ॥ ౫౨॥

భూయోఽబ్రవీచ్ఛ ఖలు సా ప్రియ పారయామి
నో గన్తుమధ్వని నికుజ్జువిశీర్ణపరే ।
ఆరోప్య సమ్ప్రతి నిజాంసమితో నయేశ్చే
త్సుక్తః ప్రియశ్చ సహసా విదధౌ తథైవ ॥ ౫౩॥

తతోఽన్తరితవాన్ రామః సహజానన్దవిగ్రహః ।
తస్యై నిజవియోగోత్థాం వేదనామనుభావయన్ ॥ ౫౪॥

తతస్తు తాః పద్మదృశః సమస్తా
యావద్రహస్యం దయితస్య మత్వా ।
నాగ్రే ప్రవృత్తాశ్చలితుం సాఽపి తావత్
ప్రియోత్తమాభిర్దదృశే ప్రేయసీభిః ॥ ౫౫॥

ప్రియస్య విశ్లేషభరేణ ఖిన్నా
శూన్యాదిశశ్చకితం వీక్ష్యమాణా ।
పునః పునః స్వల్పదురాత్మభావం
దర్పం చ సజ్జ్ఞస్త్య విలజ్జమానా ॥ ౫౬॥

హా నాథ హే రమణ సున్దరవర్యధుర్య !
ప్రేష్ఠ ప్రియ ప్రియతమ ప్రణయామృతాభే ।

దాసీం విహాయ నను మాం నివిడే నికుజ్ఞో
క్వాసీతి దీనవచనైరనునాథమానా ॥ ౫౭॥

సా తాన్ ప్రజాభీరవధూసమూహానా
పుచ్చమానాన్ స్వపతేరుదన్తమ్ ।
సర్వస్వహేతుం కథయాఞ్చకార
శ్రీః స్వస్య మానం చ తథావమానమ్ ॥ ౫౮॥

తయోక్తమాకర్ణ్య మృగీదృశస్తా
జగ్ముః పరం విస్మయమాత్రహాసాః ।
తయా సమేతాశ్చ పునస్తథైవ
వియోగభారవ్యధితా బభూవుః ॥ ౫౯॥

ఉన్నతవత్తత్ర వనాద్వనాన్తరం
గవేషయన్త్యో రఘునన్దనం ప్రియమ్ ।
తద్ధ్యానతస్తస్మయతామవాప్య
తాస్తస్యైవ లీలాం వ్యధధుః పరాత్మనః ॥ ౬౦॥

కన్యాశ్చిద్రాక్షసీయన్త్యా రామాయన్త్యపిబత్సనమ్ ।
ఖట్యాయన్తీం పరామన్యా తోకాయిత్యా పదాహనత్ ॥ ౬౧॥

దైత్యాయన్తీ పరా కాచిత్ కృత్వారామార్భభావనామ్ ।
జహార జానుసమ్మర్దైరిజన్తీం నూపురస్వనైః ॥ ౬౨॥

రామాయన్తీ బభూవాన్యా గోపాయన్త్యశ్చ కాశ్చన ।
సర్పాయన్తీం ఖగాయన్తీ జఘాన నిజవిక్రమైః ॥ ౬౩॥

వేణం క్వణన్తీమన్యా తు కాచిచ్ఛానుజగౌ స్వరైః ।
రామాయన్త్యాజహావాన్యా నామ్నాన్యాం ధేనుకాయతీమ్ ॥ ౬౪॥

తత్రైకా లక్ష్మణాయన్తీ భరతాయన్తీ తథా పరా ।
శత్రుఘ్నాయన్త్యథో కాచిద్రామేన్ద్రం పరివవృరే ॥ ౬౫॥

అన్యా మాఙ్గల్యకాయన్తీ గవేన్ద్రాయన్త్యథోఽపరాః ।
రామాయన్త్యభిశుశుభే వ్రజే తం మాతరౌ యథా ॥ ౬౬॥

మాభైసురిన్ద్రకోపేన త్రాతాహం నను రాఘవః ।
వర్షర్తుః ప్రలయాసారా ఇత్యుక్త్వా నిదధేఽమృరమ్ ॥ ౬౭॥

శుచౌ పశ్యత గోపాలా దావాగ్నిం విశ్వతోముఖమ్ ।
 చక్షూంష్యపి దధధ్వం చేత్ క్షేమమాప్తుమిహేచ్ఛథ ॥ ౬౮॥
 ఇత్యుక్త్వా రామమాత్మానం మత్వా కోరకితాననా ।
 పపౌ నిమేషమాశ్రేణ సర్వానాశ్వాస్య పావకమ్ ॥ ౬౯॥
 కాచిద్ భుజ్జగమాయన్త్యాః కస్యాశ్చిన్మస్తకేనటత్ ।
 సముద్రం గచ్ఛ దుష్టాహే భాషమాణా రుషారుణా ॥ ౭౦॥
 కాచిద్దామ్నా బబన్ధాన్యాం ద్రుమాయన్త్యాశ్చ మూలతః ।
 సా చ తాం పాతయామాస స్తువన్తం వివిధైః స్తవైః ॥ ౭౧॥
 ఏవం తన్మయతామేత్య తల్లీలా వ్యదధుః క్రమాత్ ।
 గవేషయన్త్యో విపినాద్విపినాన్తరమాయయుః ॥ ౭౨॥
 యావద్వనలతాకుజ్జే చన్ద్రజ్యోతస్సా న దృశ్యతే
 తతోఽన్ధకారగహనం వనం వీక్ష్యాతిగహ్వరమ్ ।
 సర్వా నివవృతుస్తస్మాత్ప్రృచ్ఛ్యమానా లతాద్రుమాన్ ॥ ౭౩॥
 తమేవ కాన్తం మనసి స్మరన్త్య
 స్తమాలపన్త్యశ్చ బహిః సమక్షమ్ ।
 తస్యైవ చేష్టా విదధన్త్య ఉచ్యై
 స్తదాత్మికా నాత్మగృహాణి సస్మరుః ॥ ౭౪॥
 పునర్నివృత్తాః పులినే సరయ్యా
 యత్ర ప్రియేణాభిరతా పురాభూః ।
 సమేత్య సర్వాః స్వరమూర్చ్ఛనాభి
 ర్జగుర్యథా కిన్నరవర్యవధ్వః ॥ ౭౫॥
 ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః
 ॥ ౩౨॥

గోప్యః ఊచుః ।
 జయతి ప్రియ జన్మభృతా భవతా
 సరయూతటభూమిరుదఞ్చశుభా ।
 త్వదుదారముఖేన్దువిలోకనజం

పరిదీవ్యతి యత్ర ముదాం ప్రసరః ॥ ౧॥

అథ చేద్బహులార్తిరిహాస్తి పతే
భవదేకపరాస్వబలాసు భృశమ్ ।
రఘునన్దన సాపి పరం భవతా
పరిహార్యతమా స్మితపూర్వదృశా ॥ ౨॥

అథ యాధ్వసహస్ర వియోగభవా
ప్రియ నార్తిరసౌ హ్రియతే భవతా ।
తదీహైష్యతి సంతతముజ్వలతః
కరుణారస ఏవ కఠోరతరమ్ ॥ ౩॥

ప్రలయాభ్రగణాద్ధవవహ్నిభరాత్
పవనప్రచయాద్వివిధారిభయాత్ ।
పరిరక్షితవానసి నః ప్రణయిన్
విరహార్తిమహాభయభోగకృతః ॥ ౪॥

అపి పద్మభవాదిభిరర్థిత
ఇత్యుదయత్వమితోఽసి కకుత్స్థకులే ।
ధరణీభరసంహరణాయ తథా
నిజభక్తజనామితదుఃఖకృతే ॥ ౫॥

తదిదం స్వజనాభయదానదృఢం
సకలేస్సితపూరణకల్పతరుమ్ ।
నిజపాణిమమం పురుషోత్తమ నః
శిరసి ప్రణయేన నిధేహితమామ్ ॥ ౬॥

అయి వీరవర వ్రజవల్లభ హే
రఘువంశవిభూషణ చారుమతే ।
నిజదాస్యకరీర్భజ సున్దర నః
ప్రియదర్శనచారుముఖామ్బురుహమ్ ॥ ౭॥

భువనత్రయసంతతాపహరం
జనపాపహరం కమలాసదనమ్ ।
చరణాబ్జయుగం కురు వక్షసి నః
శమయ స్మరదుర్జయవాణరుజమ్ ॥ ౮॥

తవ దర్శనసంక్లమనంస్పృహితా
సుమహర్తికరా విరహాదధునా ।
హృది సమ్మథితాః రఘునందన నః
కృపయాధరసింధుసుధాభిద్రవైః ॥ ౯॥

రుచిరస్మరణ ప్రియ సమ్ప్రతి న
స్తవ దివ్యకథామృతమేవ గతిః ।
విబుధేశ న చేద్విరహాగ్నిభరో
భసితోత్తరకం కలయేన్న కిము ॥ ౧౦॥

రఘునాథ భవత్పురిరమ్భభువః
ప్రముదః స్మృతిమాత్రమితా అధునా ।
వ్యథయన్తితమాం హృదయాని న నః
ప్రతికూలతయా ఖలు చిత్తమిదమ్ ॥ ౧౧॥

మృదులేన పదాబ్జయుగేన భవాన్
యది నాథ నికుఞ్జావనేష్వటసి ।
తదిహేహి కరోరతృణాఙ్కరక్తై
రభృశమర్ద్యత ఏవ మనః ఖలు నః ॥ ౧౨॥

విలులత్ కుటిలాలకజాలవృతం
భ్రమరీగణనేచితమబ్జమివ ।
స్మృతిమేతి యథా తవ నాథ ముఖం
భవతీవ తథా వ్యథితం హృదయమ్ ॥ ౧౩॥

కమలాకరనేవనభాజనకం
తవ చారు పదాబ్జయుగం జయతి ।
స్తనకోరకయోః కృతమాత్రమథో
ఖలు యత్ స్మరదుఃఖహరం భవతి ॥ ౧౪॥

విరహజ్వరసమ్భవతాపహరం
విషమేషుభవవ్యథనాశమనమ్ ।
అధరామృతసీధురసం రుచిరం
రఘుదేవ వితీర్య సుఖం వితర ॥ ౧౫॥

యదుదారమనర్హ్యభవద్వదనం
ప్రవివోక్య రసోఢతమో నిమిషః ।

అధునా తదనేకదినాన్తరితం
స్తవగమ్య ధిగస్తు దృశౌ సుదృశౌ || ౧౬ ||

పతిపుత్రసహోదరబన్ధుసుఖం
స్వజనం పరిహృత్య జవాత్ స్వమితః ।
అబలాః ప్రబలాత్మభువా గ్రథితాః
క ఉదార జహతు భవన్తమృతే || ౧౭ ||

తదనేకరహస్యకథావసరే
పరిరమ్భరసాకులమాత్తమురః ।
తవ కాన్త తమాలసమప్రతిమం
స్మరతీః కిము మూర్ఛయనే వత నః || ౧౮ ||

మృదులోపలవత్ కరిమానమిమం
కుత ఏవ భవానసి శిక్షితవాన్ ।
యదిమాః స్వగతీరిహ నాక్షికలా
కలనాదవసి వ్రజవామదృశః || ౧౯ ||

భవతో వపురఙ్గశిరీషమృదు
స్పృహయా కరినేషు కుచేషు యథా ।
కలయామ తథా భయమేతి మనః
పులకాఙ్కురకణ్డరుగఞ్చతు మా || ౨౦ ||

స భవాన్ విజనే విపినే నిశి నః
ప్రవిధాయ ఖలు స్మరహస్తగతాః ।
అవధిం గతవానసి కిం నితరా
మితరాం భజమాన ఉదారమనాః || ౨౧ ||

అథ ధన్యతమా ఖలు సా రమణీ
రమణీనివహాదపకృష్య వనే ।
విజనేఽత్ర భవన్తమతిప్రణయం
ప్రియ సీతవతీ బహుసాహసికా || ౨౨ ||

అయి ధూర్తధురన్ధర ధీరమతే
విలపన్తమిమం రమణీనివహమ్ ।
నయనేన నిభాలయలే న కథం
కలయన్నపి సన్తమఘే రమణమ్ || ౨౩ ||

ప్రణయేన పురా ఖలు యామనయో
విలపత్యతి సాపి సహైవ చిరమ్ ।
ప్రణయిన్యబలేయమితోష్యపరా
ప్రియ కాన్తి భవత్సవిధే రమణీ ॥ ౨౪ ॥

నహి తత్ర భవాన్ విజనేఽస్తి పరం
స్వయమేవ నరేన్ద్రకుమారమణే ।
న ఖలు షణ్ణమప్యసి కేలికలా
రహితోఽఖిలకోకకలైకపటుః ॥ ౨౫ ॥

అథ యా భవదఙ్గసుసఙ్గకరీ
త్విత్తరైవ విభాతి రమా ఖలు సా ।
నహి నాథ తయా రహితోఽస్తి భవాన్
నహి సా సహతే విరహం క్వచన ॥ ౨౬ ॥

వయమీశ తథా తవ సఙ్గమనే
ప్రియ విఘ్నలవం కలయామ కదా ।
యుగలం ఖలు తద్భవతోః సుచిరం
వ్యతిభాతు విశేషవిలాసకరమ్ ॥ ౨౭ ॥

తనుకాన్తిరివ ప్రథితా భవతః
ప్రియసఙ్గమ ఏవ సదా వసతు ।
ఇత ఏవ భవత్స్వనిశం భవతే
హ్యబలాజనదుఃఖభరో విదితః ॥ ౨౮ ॥

అపి నోదయ తం స్పృహణీయుగణే
భవతీ పరివేత్తు దశాం ఖలు నః ।
అథవా విదితేద్భవదుఃఖదశా
కిము వేత్స్యతి నిత్యవిలాసపరా ॥ ౨౯ ॥

స్వజనేషు తథాపి పరాం కరుణాం
పరిపాలయ తోకపతేర్మహిషీ ।
నిజనిత్యవిలాసయుతం దయితం
పరిదర్శయ నో నయనోత్సవదమ్ ॥ ౩౦ ॥

జనకస్య జగత్ప్రణయైకజషః

కరుణారసకోమలితాత్మహృదః ।
తనయా భవతీతి మనాంసి చ నః
ఖలు విశ్వసితం భవతి త్వధునా ॥ 3౧॥

ఇహ వాం సురతాన్తధృతశ్రమయో
ర్మనువారికణాఞ్చితవిగ్రహయోః ।
సుఖదాయ పటుః పరిరమ్భకరః
పరివాతి మరుద్వహుభాగ్యభృతః ॥ 3౨॥

అసకౌ నను సౌరభసౌరభరః
పరివాతి ముహుర్మరుతాకలితః ।
యదిహోదయతే కలకల్పలతా
యుతమల్పతరోరధికః పటిమా ॥ 33॥

అయి వామవిధే వ్రజవామదృశాం
కలయిష్యతి భూరి కదా ను భవాన్ ।
సహజం సహజేన మనోత్సవదం
యుగలం ఖలు దమృతిభావయుతమ్ ॥ 3౪॥

రఘునన్దన దర్శనదానకృతే
మునయేఽత్రిసుతాయ నమోఽస్తు చ నః ।
పునరేవ నమోఽస్తు రఘూద్వహ తే
వరదాయ నిజాత్మవరోత్తమ హే ॥ 3౫॥

పునరేవ నమోఽస్తు వధూమణయే
నిమివంశమహోత్సవదాయదృశే ।
ఇతరాభ్య ఇదం ఖలు దత్తవతీ
ప్రణయేన ధనం స్వరహస్యమపి ॥ 3౬॥

త్రిజగల్లలనౌఘశిఖామణయే
పునరేవ నమోఽస్తు నమోస్తు చ నః ।
సహజాత్మసుఖాకృతయే సహజా
సహజాత్మచిదాకృతయే హృతయే ॥ 3౭॥

సహజామహిషీరతిరాత్మసుఖా
ప్రమదా పురుషాం జగేదకజనిః ।
అథ చిల్లతికాపి చ చిన్నిధిరి

త్యవగచ్ఛ నవాత్మకనామ మనః ॥ ౩౮॥

శ్రీర్మాయా మదనా సరస్వతిపరా తారాత్రయా పద్మజా
త్రైలోక్యేశ్వరవృంహితాఙ్కసదనస్థా సచ్చిదానన్దిని ।
పఞ్చాత్మా నిఖిలప్రపఞ్చరచనాచాతుర్యగా తుర్యగా
తుర్యాతీతకలా పరావరతరా సీతా సితా చాసితా ॥ ౩౯॥

ఇతిబహువిక్లవాతురహృదో వ్రజవామదృశః
ప్రసభతరం విలప్య కరుణాస్మరవాణరుజా ।
వత వత సమ్భ్రమేణ బహువీక్షితశూన్యదృశః
సుభగతరస్వరేణ రురుదుర్విజనే విపినే ॥ ౪౦॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ త్రయంస్త్రింశోఽధ్యాయః
॥ ౩౩॥

౩౪

బ్రహ్మోవాచ ।
తత ఆవిరభూద్రామస్తాసాం విరహకాతరః ।
వామభాగసమాసక్తసీతాలిఙ్గితవిగ్రహః ॥ ౧॥
మధురాననసంశోభికోటిచన్ద్రోజ్జ్వలస్మితః ।
తడిత్కాన్తిచమత్కారిపీతామ్బరసమావృతః ॥ ౨॥
నవీనపుష్పగ్రథితాం పఞ్చవర్ణస్త్రజం దధత్
అనేకరత్నసజ్జుష్టహేమచన్ద్రావతంసకః ॥ ౩॥
సమ్భ్రాన్తపద్మహస్తాభిస్తడిదుజ్జ్వలకాన్తిభిః ।
సమ్పన్ననిష్కకణ్ణిభిః శ్యామాభిః శుభదృష్టిభిః ॥ ౪॥
రత్నాకల్పమనోజ్ఞాభిః కాన్తపీయూషవృష్టిభిః ।
సహస్రాధికరామాభిః సంనేవితశుభాననామ్ ॥ ౫॥
కల్యాణకారిణీం దివ్యాం దివ్యకేలివిభూషితామ్ ।
నిజవామాంససంసక్తాం సహజానన్దరూపిణీమ్ ॥ ౬॥
వామభాగే ప్రియాం రామో జుషమాణః సులోచనః ।
కస్తూరీతిలకోపేతపూర్ణభాలస్థలప్రభః ॥ ౭॥

ప్రేమాసవరసాస్వాదపూర్ణమాన హృదున్మదః ।
 వామాక్షిహృదయోల్లాసకారివీక్షణకారకః ॥ ౮॥
 మహామారకతోద్యోతిమయూరాకృతికుంజలః ।
 దివ్యచూడాసమావద్ధమల్లిమాల్యమనోహరః ॥ ౯॥
 రత్నకేయూరసుభగబాహుద్వయవిరాజితః ।
 రత్నహారమనోహరివిశాలసదురస్థలః ॥ ౧౦॥
 రత్నకాఞ్చీగుణాబద్ధ కటివస్త్రవిభూషితః ।
 నిమ్ననాభిహృదోదగ్రవలిత్రయవిరాజితః ॥ ౧౧॥
 వామపాదసమాక్రాంతదక్షపాదప్రియాకృతిః ।
 త్రిభజ్జీలలితాశ్యామవామకామదవిగ్రహః ॥ ౧౨॥
 లసన్నూపురమజ్జీరకీజ్జీణీపాదపఙ్కజః ।
 నాసాగ్రమిహితోత్తుజ్జనవమౌక్తికమజ్జులః ॥ ౧౩॥
 తామ్బూలీదలసంస్నిగ్ధరజ్జితాధరపల్లవః ।
 పురుషాయితకామిన్యా క్రీడోచితలసద్వపుః ॥ ౧౪॥
 అశ్రుప్రచిబుకోన్నద్ధతిలబిన్దవిరాజితః ।
 మహిలాజనదృగ్భజ్జపీయమానముఖాసవః ॥ ౧౫॥
 భూయః షోడశవర్షేణ వయోమాధుర్యమజ్జోమా ।
 నిత్యలీలాచమత్కారి శ్రీవిగ్రహవిరాజితః ॥ ౧౬॥
 తం వీక్ష్యం గతిమాత్మానం ప్రణయోల్లాసిలోచనాః ।
 సర్వాస్తాః సహసా తత్ర సముత్తస్థుర్మృగీదృశః ॥ ౧౭॥
 దేవతాస్తత్త్వరూపిణ్యో యథాపూర్వమచేతనాః ।
 చైతన్యముపలభ్యాథ ప్రవిష్టే తు పరాత్మని ॥ ౧౮॥
 కాచిత్ తదీయకరపఙ్కజమజ్జులస్థే
 కృత్వా సుఖేన నిదధాతి నిజే కపోలే ।
 కాచిచ్చ సజ్జమయతే నయనద్వయేన
 కాచిచ్చ వక్షసి చ నాభిహృదే చ కాచిత్ ॥ ౧౯॥
 కాచిచ్చ తస్య భుజదణ్డమహీన్ద్రభోగ
 శ్రీఖణ్డవృక్షవిటపప్రతిమం గృహీత్వా ।

అనే దధాతి చ కాపి చ మూర్ధ్ని కాపి
కాచిత్ సహర్షముపగృహ్య జహాతి పాపమ్ || ౨౦||

తామూర్బలచర్వితకమజ్జులినా చ కాచిద్
గృహ్లాతి తన్నిపతదర్థపథే నిరుధ్య |
కాచిత్ తదజ్ఞ్యకమలం విరహజ్వరేణ
సంతాపిని స్తనయుగే నిదధాతి తస్మి || ౨౧||

అన్యా చ కాచన నిమేషవివర్జితాభ్యాం
దృగ్భ్యాం ప్రియస్య వదనామ్బురుహం పిబన్తి |
నైవాద్య తృప్తిమబలా సుఖసిన్ధుమగ్నా
చిత్రార్పితేవ విటపాశ్రయిణీ బభూవ || ౨౨||

కాచిత్ తమోక్షణపథేన హృది ప్రవిశ్య
నేత్రే నిమీల్య పులకౌఘవిసంస్థలాఙ్గీ |
దోర్భ్యాం దృఢం సమవగృహ్య నిబద్ధమానా
యోగీవ చిత్సుఖమహోదధినిర్వృతాస్తే || ౨౩||

కాచిన్మనోజఢనుషా భృకుటిద్వయేన
సంయోజ్య తీక్ష్ణవిశిఖాన్ కుటిలాన్ కటాక్షాన్ |
దృష్ట్వా రుషేవ దశనైర్దశనచ్చదం స్వ
మైక్షిష్ట కాన్తమతులప్రణయాఘ్నుతీవ || ౨౪||

అన్యే సువర్ణలతికేవ రుచా స్ఫురన్త్యై
తస్యాంసయుగ్మమవలమ్బ్య విరోచమానే |
తత్ర ప్రమోదవనదివ్యతమాలకాన్తి
మత్యదుభృతాం పుపుషతుః ప్రభయానురూపే || ౨౫||

కాచిత్ తదీయమమలం ముకురాయమానం
స్వచ్ఛం కపోతలమమత్ప్రణయా చుచుమ్భ |
అన్యా తదక్షియుగలం రదనచ్చదాభ్యాం
తామూర్బలికాదలరసైరనురజ్యమానమ్ || ౨౬||

ఏకా తదీయమధరం మధురం సుధాయాః
సంస్థానమన్దిరమివాపివదాననేన |
అన్యా మదేన పరిరభ్య నివృత్తలజ్జా

స్వానన్దసిన్ధురసపీచిషు నిర్మమజ్జ ॥ ౨౭॥

ఇత్థం రమణ్యస్తాః సర్వాః ప్రియదర్శననిర్వృతాః ।
సంతాపం విజహుర్యద్యత్వాప్యానన్దమయం జనాః ॥ ౨౮॥

భూయస్తదజ్గసజ్గిన్యై సచ్చిదానన్దశక్తయే ।
పశ్యన్త్యస్తదభేదేన నాభ్యసూయన్ మృగీదృశః ॥ ౨౯॥

ఏషాస్య సహజానన్దశక్తిర్లీలావినోదినీ ।
నానారసాసవానా ప్రమోదవిపినేశ్వరీ ॥ ౩౦॥

ఏషా శ్రీః సతతం చాస్య పురుషస్య మహాత్మనః ।
యామాద్యాం సహజాం శక్తిం మునయః సమృద్ధివక్షతే ॥ ౩౧॥

ప్రాప్స్వామో భూరిదౌర్భాగ్యమనయా రహితా వయమ్ ।
ప్రియోఽపి నాస్మత్సవిధే సంస్థాస్యత్యనయా వినా ॥ ౩౨॥

అహో చన్ద్రమసః సేయం చన్ద్రికేవ విరాజితా ।
కోర్థోఽనయా వినాస్మాకం దాసీనాం ప్రభుతుల్యయా ॥ ౩౩॥

వయమేనాం సమారాధ్య కామదాం కామయామహే ।
పుత్రీం జనకరాజస్య ప్రమోదవిపినేశ్వరీమ్ ॥ ౩౪॥

జయ దేవి మహారాజ్ఞా యాసి త్వన్నః పరానిధిః ।
నిత్యం పరిచరిష్యామస్తావం వయం దాసికా ఇవ ॥ ౩౫॥

తతోఽనయాభ్యనుజ్ఞాతాః సమస్తాస్తా మృగీదృశః ।
వ్యరుచన్ పరితస్తస్య చన్ద్రస్కోడుగణా ఇవ ॥ ౩౬॥

సోఽపి తాభిర్భావనిర్ధూతవిరహమలకాన్తిభిః ।
స్వశక్తిభిః సమగ్రాభిః శుశుభే పురుషోత్తమః ॥ ౩౭॥

యూథప్రూహం సమాదాయ వామదక్షిణయోర్విభుః ।
సరయావః పులిసం రామః ప్రావిశత్ కేలికామ్యయా ॥ ౩౮॥

నిత్యం వికసితానన్తదివ్యానేకసురద్రుమమ్ ।
గుఙ్గాదృగ్భిమరసజ్ఘృష్టనికుఙ్గాలలితాఙ్గణమ్ ॥ ౩౯॥

వీచీభుజసమాస్తీర్ణకోమలస్వచ్ఛవాలుకమ్ ।
ఉపర్యాస్తీర్ణవనితావేషచన్ద్రాచ్ఛచన్ద్రికమ్ ॥ ౪౦॥

మన్దారవిపినాన్దోలసురభ్యనిలసేవితమ్ ।
రత్నవేదీసముత్థాంశుసంవ్యాప్త గగనాంతరమ్ ॥ ౪౧॥

ఉదఞ్చత్పఞ్చమాలాపవికస్వరపికస్వరమ్ ।
రాజహంసవధూవృన్దానుకృతప్రమదాగణమ్ ॥ ౪౨॥

నానారతిరహస్యోత్థశబ్దచాటుశుకీరవమ్ ।
ఉద్గతానన్దకన్దర్పసపర్యాయోగ్యసంవిధమ్ ॥ ౪౩॥

ప్రియేణ తాన్త్ర సమేత్య నిర్వృతా
స్తదాననాలోకసుధాత్తభోజనాః ।
విధూతవిశ్లేషరుజో మృగీదృశో
నికామమాపుః సకలాన్ మనోరథాన్ ॥ ౪౪॥

నిజోత్తరీయైః కుచకుమ్భలేపిత
శ్రీఖణ్డచన్ద్రాగురుకుంజుమాఙ్గితైః ।
ఆరీరచన్నద్భుత లీలనోతుకా
ప్రాణేశ్వరాయాతిమహార్హమాసనమ్ ॥ ౪౫॥

తత్రాస్థితోఽసౌ శుశుభే రఘూధ్వహః
ప్రాణేశ్వరో లోచనలాస్యలాలితః ।
పారేపరార్థస్మరరూపదర్పహో
గోపాఙ్గనామణ్డలమణ్డనాకృతిః ॥ ౪౬॥

పరస్పరాలాపనిరీక్షణస్మిత
భ్రూవిభ్రమాశ్లేషకరగ్రహాదిభిః ।
సమూృజ్య సంస్తుత్య తథాత్మనః ప్రియం
ప్రియాః సమేతాః కిమపిదమూచిరే ॥ ౪౭॥

గోప్య ఊచుః ।
యే సేవమానా నను సేవమానా
అసేవమానానపి సేవమానాః ।
యే సేవమానాన్ పరితో సేవమానా
న సేవమానాస్త ఇమే కే వదస్వ ॥ ౪౮॥

మాతృః పితౄన్ స్నిగ్ధతమానపత్య
భ్రాత్రాదికాన్ సుహృదశ్చాత్మబన్ధూన్ ।

హిత్యా చ పాదాబ్జతలం ప్రపద్య
త్వం సేవమానాన్ పరిపాసి కచ్చిత్ || ౪౯ ||

కింవా భవైకాన్తరతానభవ్యాన్
నిన్దాపరాన్ లమ్పటాన్ నీచసత్త్వాన్ ।
కన్దర్పానుధ్యానపథే ప్రవృత్తాం
స్వసేవ్యమానాన్ భజసే నాథ కచ్చిత్ || ౫౦ ||

కింవోభయభ్రష్టహృదః శిలామయాన్
కుయోగినో నాసి పాపేషు నిష్ఠాన్ ।
ఈదృగ్విధాన్ మానుషాఖ్యాన్ పశూంస్త్వం
ప్రపూర్ణరక్తం భజసే నాథ కచ్చిత్ || ౫౧ ||

ఇత్యేవముక్తో భృశమాభీరదారైః
పరాత్పరో భగవాన్ రామచన్ద్రః ।
శ్రియాయుతః కోటికన్దర్పకాన్తిః
స్మిత్యా రేభే ప్రతివక్తుం మహాత్మా || ౫౨ ||

శ్రీరామ ఉవాచ ।
విహాయ సంసారమపారసాన్తరం
భవాదృశాన్ భజతః ప్రాకృతౌఘాన్ ।
భజామి నిత్యం నిజవామాఙ్గభాగం
రమామపి ప్రేయసీం సంవిహాయ || ౫౩ ||

సంసారిణో విషయైకాన్తలుభాన్
న మాం పరం భజతో నో భజామి ।
కామానురూపాం గతిమేషాం దదామి
కుర్వే సురానాసురీష్వేవ భూషు || ౫౪ ||

నాన్యాయనహం సేవమానాన్ భజామి
జనాన్ ప్రసిద్ధోభయధర్మహీనాన్ ।
ప్రపద్యస్తే యే యథా మాం మనుష్యాః
ప్రపద్యేఽహం తాన్స్తథా భావయుక్తః || ౫౫ ||

న వస్తుతోఽహం భజతో భజామి
కుతశ్చైవాభజతో భూమిజన్తూన్ ।

ఆత్మారామః సన్నిజైకాన్తకేలి
ర్లోకాతీతః క్రీడమానశ్చ నిత్యమ్ ॥ ౫౬ ॥

భజామ్యహం క్వాపి భజతోఽపి జన్తూన్
కృపావశస్తత్కృతమీక్ష్యమాణః ।
స్నేహాతురాన్ దైవదృష్ట్యావరాధ్ధాన్
తథాతురాన్ మానహీనానశక్తాన్ ॥ ౫౭ ॥

యత్సజ్గతా మద్యపుషోఽశవః ప్రియా
యథేయం శ్రీరాభితి వామాఙ్గసంస్థా ।
ఇతోపి సఖ్యోఽభ్యధికా రాసకాలే
యదేవమన్తర్మయమానసం వః ॥ ౫౮ ॥

మదఙ్గసఙ్గోపచితా శిఖావద్ యూయం
ప్రాణేభ్యోఽపి మే ప్రేయసీః స్థః ।
నపారయేఽహం భవతీప్రేమబంధం
నిష్కారణం మిత్రభావం జషాణాః ॥ ౫౯ ॥

భవతీనాం వై విప్రులమ్భానుభూత్యై
తిరోహితో భవతీస్థో మయాత్మా ।
ఆవిర్భావం ప్రాపితస్తత్క్షణేన
మా మా హింసీజ్ఞాతవేదాః స్మర్యోత్థః ॥ ౬౦ ॥

తన్మేఽసూయా నైవ కార్యా కదాచిత్
ప్రేష్టాదార్యం వీక్ష్యమాణాయ శశ్వత్ ।
లోకే ప్రేమః పదపీం శిక్షయాణః
కిం కిం చిత్రం నైవ కుర్వే రమణ్యః ॥ ౬౧ ॥

లీలావైచిత్ర్యాత్ సహజానన్దరూపా
ప్యన్తర్దానం యావదేషా జగామ ।
నైవాముష్యాం మద్వియోగః కదాచిద్
దృష్టో భూతః స్వప్నభావే సుషుప్తౌ ॥ ౬౨ ॥

సమ్పూర్ణాః శరదో భజమానాః ప్రియం
మాం ధన్యా ధన్యా ధన్యధన్యాశ్చ ధన్యాః ।
ప్రాప్తం మనాగీదృశం ప్రేమ దివ్యం

యుష్మాన్వేషం ప్రియమేకాన్తవత్యః ॥ ౬౩॥

సంసేవనీయః కిముత్యైర్మయాపి
పుణ్యస్థీర్థో భవతీపాదరేణుః ।
స్త్రియో భూత్వా పౌరుషం దివ్యమేవం
యూయం ప్రాప్తాః శక్కురాద్వైరలభ్యమ్ ॥ ౬౪॥

ప్రేక్షామలేనాన్తరాత్మప్రసాదాత్
ప్రీతః క్రీతో భవతీభిః సదాహమ్ ।
అవిప్రయుక్తః సతతం చైవ రంసే
వశ్యాం వృత్తిం దర్శయానః సమగ్రామ్ ॥ ౬౫॥

నిత్యే ధామ్ని దివ్యసాకేతసంజ్ఞే
సరయపులినే పరే నిత్యరమ్యే ।
సీతాలోకే భూరి ప్రముదవనే యత్ర
క్రీడేహం తత్ర తత్ర స్థ యూయమ్ ॥ ౬౬॥

యూయం నిత్యాః కీర్తితా వేదమూర్ధ్ని,
నిత్యానన్దా నిత్యగా నిత్యసిద్ధాః ।
లోకోఽయం వో నిత్యసచ్చిత్సుఖాత్మా
కింఞ్చజ్ఞాత్వా కామితో బ్రహ్మవిద్భిః ॥ ౬౭॥

తేఽమీ స్థితాః పురతోఽగ్నేః కుమారా
బ్రహ్మ విన్దంతః షష్ఠిసాహస్రసంఖ్యైః ।
తద్వత్ స్థితాః శ్రుతయోఽమూః పురో వో
బ్రహ్మ విన్దంతిః సతతం కామయానాః ॥ ౬౮॥

అన్యే చ సిద్ధా ఋషయో బ్రహ్మనిష్ఠాః
బ్రహ్మర్షయో వన్దితా నారదాద్వైః ।
నేమే లోకం ప్రాప్తుమర్హన్తి సఖ్యే
యద్యప్యేతే కామతత్త్విన విద్ధాః ॥ ౬౯॥

సర్వసోఽర్థ్వం భాతి వైకుణ్ఠధామ
ఊర్థ్వం వైకుణ్ఠాద్యా [దా] దివైకుణ్ఠధామ ।
రాధాలోకం తస్య చోర్థ్వం విభాతి
సీతాలోకస్తస్యచాపూర్వ్యార్థ్వ ఏషః ॥ ౭౦॥

నాతః పరం లోకసంస్థాగమేషు
దృష్ట్యా క్వచిత్ సరహస్యేషు తేషు ।
చిత్తోకోఽయం మామకీనో మదాత్మా
పూర్ణః సదా పూర్ణపూర్ణః సుపూర్ణః ॥ ౭౧॥

ఆనందాత్మా నేవ మహిమ్ని ప్రతిష్ఠః
సత్యాకారః సత్యధర్మా సుసత్యః ।
చిద్రూపోఽయం చిత్ప్రతిష్ఠాప్రతిష్ఠః
కాలాతీతో మాయయా చాప్యధృష్యః ॥ ౭౨॥

యస్మాజ్జాతః పూరుషః కోఽపి కాలః
శ్రీమాన్ విష్ణుర్లోకలోకేశనాథః ।
జిష్ణుర్విష్ణుః కృష్ణ ఇత్యాద్యనేకైర్నామ్నాం
వృన్తైః కీర్తితః సోఽపి చాంశః ॥ ౭౩॥

యత్తోకోఽసౌ కీర్తితో రామలోకః
సీతాలోకస్తత్ర చానందలోకః ।
ఈదృక్ప్రేక్షమా తమిమం ప్రాప్య యూయం
జాతాః సఖ్యః కృతకృత్యా పురైవ ॥ ౭౪॥

న యత్ర దుఃఖం న జరా న మృత్యు
ర్న కాలబాధా ప్రకృతేర్న ప్రభావః ।
నిత్యే సత్యే తత్ర యూయం రమధ్వం
రసేన సంయుగ్విప్రయోగాత్మకేన ॥ ౭౫॥

సంయోగాద్విప్రయోగో మే ప్రియో నిత్యాభిభాషితః ।
రామాత్మనాహం సంయోగీ రామాత్మా విప్రయోగవాన్ ॥ ౭౬॥

సంయోగరసభోగాయ రామోఽహం వై వసే వసే ।
విప్రయోగానుభూత్యై తు రామః సాకేతపత్తనే ॥ ౭౭॥

రసనామా తు రామోఽహం రామోహం రాసనాయకః ।
ఉభయోర్నిత్యభోగాయ ప్రమోదవనమాస్థితః ॥ ౭౮॥

గావో గోపాస్తథా గోప్యో నిత్యలీలాపరిచ్ఛదాః ।
రాజన్తి స్వస్వభావేన ప్రమోదవిపినే మమ ॥ ౭౯॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్డిసంవాదే రామరాసో నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః
॥ ౩౪॥

3X

బ్రహ్మోవాచ ।

ఏవం శ్రుత్వా రసికేంద్రస్య దివ్య

రసాత్మనో రాఘవేంద్రస్య వాచః ।

గోపాజనాస్తుష్టువుస్తాః సమస్తా

స్వక్వై వియోగప్రసవం చిత్తతాపమ్ ॥ ౧॥

అథేప్పితానాం వ్రజసుందరీణాం

పరస్పరాబద్ధకరామ్బుజానామ్ ।

మధ్యే స్థితో రామచంద్రో విరేజే

తత్కణ్ఠయోవిలసద్వాహుయుగ్మః ॥ ౨॥

ఇత్థం శతం సహస్రం చ మూర్తీః కృత్వా నిజాత్మనః ।

రేమే రామో రమోన్మాదచలచ్ఛరణతాలవృక్ ॥ ౩॥

తాసాం ప్రేయో నాభిమధ్యోదరాంత

ర్లోలాన్యోన్యబద్ధ హస్తామ్బుజానామ్ ।

ఏకో హస్తః థే చలన్ భావరీత్యా

కామామ్భోజే బ్రాజనాతో విరేజే ॥ ౪॥

తాః ప్రేయసో నూపురకిక్కిణీనాం

నాదైః స్వాఙ్ఘ్రిస్థాయినాం నూపురాణామ్ ।

నాదాన్ ముహుర్మేలయిత్వా నటన్త్యః

స్వారస్యమాపుర్లలితం సామరస్యమ్ ॥ ౫॥

తస్మింశ్చ రాసే తాలశఙ్ఖా మృదఙ్గాః

సర్కుర్ధరా పటహాః ఝల్లరీశ్చ ।

భేరీవీణావేణువాద్యప్రభేదాః

సమ్మూర్తికాశ్చిన్మయాః ప్రాదురాసుః ॥ ౬॥

దృష్ట్వా రాసోత్సుకం రామం ప్రేయసీశ్చాపి తస్య తాః ।

వాద్యవాదనకారిణ్యః ప్రాదురాసుర్వరస్త్రియః ॥ ౭॥

తతానాం వితతానాం చ ఛాదితానాం సమస్తతః ।
ఘనానాం సుషిరాణాం చ ప్రాదురాసీన్మహాన్ ధ్వనిః ॥ ౮॥

తం ధ్వానమనుకృత్యాభూద్దివి దున్దభిజో ధ్వనిః ।
అవాకిరంశ్చ మన్దారమాల్యాని త్రిదివోకసః ॥ ౯॥

చలచ్చరణనూపురైర్లలితకీఙ్కణీనాం
గణై రనేకవలయైస్తథా విధుత బాహువశ్శీఘ్రైః ।
అభూత్ సతతకాహలః కిమపి తత్ర కోలాహలః
సువర్ణమణిభూషణప్రకరసింహితైర్మృశితః ॥ ౧౦॥

ప్రేయసీరనుచకార వల్లభో వల్లభం చ లలనా అనుచక్రుః ।
తే పరస్పరవిధేయచాతురీవేధసః శుశుభిరే రసరాసే ॥ ౧౧॥

ప్రేయసీమధురకణ్ఠసుస్వరైః ప్రేయసో జయతి కణ్ఠసుస్వరః ।
యత్ప్రయోదవనవాసికోకిలా మౌనమాపురనుసర్తుమక్షమాః ॥ ౧౨॥

మధ్యే మధ్యే కనకలతికాజాతమాలైస్తమాల్లై
రృధ్యే మధ్యే విలులితతడిన్మోదమానైః పయోదైః ।
మధ్యే మధ్యే కనకమణిభా సజ్గశీలైశ్చ నీలైః
ప్రాప్తుం శక్యా నఖలు రమణం రామమాసాం విలాసాః ॥ ౧౩॥

ఏవం స తాభిః శుశుభే రమాభిః
కామప్యపూర్వాం పరమాం దధానః ।
వేణం క్వణన్మధ్యగతో దామినీనాం
మధ్యే తడిత్వానివ జాతగర్జః ॥ ౧౪॥

ముగ్ధాఙ్గీణాం విలాసై రణరణకరణత్కిఙ్కణీనూపురాద్యై
ర్దోర్వల్లినాముఞ్చద్వలయకలకలైః సస్మితైర్భూవిజృంభైః ।
సానజ్జర్మధ్యభక్తైః కుచపటచలనైః కుణ్డలైర్గణ్డలోలైః
కాఞ్చివేణికలాపైః శ్లథలసదలకగ్రన్ధిభిస్తా విరేజః ॥ ౧౫॥

స్వేదాఞ్చితాని వదనాని విభావతీనాం
స్వేదాఞ్చితాని చ వపూంషి విలాసలాపైః ।
రాసోన్మదప్రణయపాణివికర్షితానాం
రేజుర్నితాన్తసురతాన్తగతాని యద్వత్ ॥ ౧౬॥

సీతా శీతాంశుసీతా చ సుధా శ్రీః కమలా కలా ।

కామినీ కామదా కామా కమనీయా కలావతీ || ౧౭||

రాధా కృష్ణానురాధా చ సుధాధారా మణీరమా |
లలనాకోటియూధేషు షోడశైవ సుమధ్యమాః || ౧౮||

ఏతా ముఖ్యతమాః ప్రోక్తా యథా కాన్తస్థైవ తాః |
స్వామినీశబ్దభాజశ్చ దామినీతుల్యకాన్తయః || ౧౯||

రామేణ సహ నృత్యన్యో రేజరే రాసమణ్డలే |
స్వస్వమణ్డలముఖ్యాశ్చ ప్రేయసా ప్రతిలాలితాః || ౨౦||

జగురుచ్చైః స్వరేణైతాః ప్రియకణ్ఠస్వరోర్జితాః
శుద్ధమిశ్రప్రభేదాశ్చ స్వరజాతీః సలక్షణాః |
ప్రియేణ సహ గాయన్త్యః పుపుషుః పరమాం శ్రియమ్ || ౨౧||

కాశ్చిత్ పరం వేణురవానుమోహితా
ప్రమత్తపుష్కోకిలకణ్ఠజిత్వరైః |
స్వరైరగాయన్ వనితా వనాన్తరే
ప్రియేణ సాకం బహుజాతసమ్భ్రమాః || ౨౨||

కాశ్చిత్స్వయూథమవలమ్య సహ ప్రియేణ
గాయన్త్య ఉచ్చతరకణ్ఠరవాప్తమానాః |
అన్యః సునృత్యకలయా దధతీః పటుత్వ
మౌత్సుక్యసజ్జతహృదో నదయామ్బుభూవుః || ౨౩||

కదాచిద్ వనితా ఏవ సర్వాః సజ్జగురుచ్ఛక్తైః |
అనృత్యత్ ప్రియ ఏకాకీ కలాచాతుర్యదర్శనైః || ౨౪||

కదాచిద్ గాయతోఽత్యుచ్చైః ప్రేయసస్తుష్టిహేతవే |
అనృత్యన్ వనితాః సర్వాశ్చాతుర్యాశ్చితవిగ్రహాః || ౨౫||

కాచిచ్చ రామపరివర్తనజశ్రమేణ
శ్రాన్తా గురుస్తననితమ్బభరాలసాజీ |
స్విద్యన్ముఖీ శ్లథలసద్రసనా ప్రియాంసే
ప్రాదాద్ భుజం తరలకూజితకంకణాఢ్యా || ౨౬||

కాచిద్ భుజౌ దృఢతరస్మరపాణిపాశౌ
కణ్ఠే నిధాయ దయితస్య చ లమ్పమానా |
శమ్పామయీ స్రగివ మేచకమేఘ లగ్నా

రేజేతరాం తరుణిరగ్రిమధర్మకాన్తిః ॥ ౨౭॥

కాచిన్ముఖేన రమణస్య నిజాఙ్క-సంస్థం
కాశ్మీరచన్దనకురఙ్గమదానులిప్తమ్ ।
ఆఘ్రాయ జాతపులకా ప్రణయోత్కరేణ
గోపీ సుగుప్తగతిరేవ ముహుశ్చుచుమ్భ ॥ ౨౮॥

కన్యైచిదాకలితరాసవిలాసనృత్య
విక్షిప్తకుణ్డలమణిగణమణ్డితే స్వే ।
గణ్డే స్వగణ్డఫలకం శ్రమతో దధత్వై
ప్రాదాత్ ప్రియో హి లతికాదలచర్వితం స్వమ్ ॥ ౨౯॥

అన్యః చ రాసరసితైర్వలయైర్నదస్తీ
కూజన్మహార్ద్రమణినూపురమేఖలాద్యా ।
పార్శ్వస్థితస్య రుచిరం రమణస్య హస్తం
శ్రాంతా స్తనోపరి నిధాయ సుఖాన్యవాప ॥ ౩౦॥

కాచిజ్వేన దయితం పరిరభ్య తుజ్జ
వక్షోజవిఘ్నభితమక్షి చుచుమ్భ తస్య ।
ఇష్టం పృథక్ పృథగనఙ్గరసం నిగూఢ
రాసాన్తరే పుపుషురద్భుతకేలిదక్షాః ॥ ౩౧॥

గోపాఙ్గానా రుచిరరాజకుమారవర్య
హస్తద్వయాకలితగాఢగృహీతకణ్ఠ్యః ।
రాసక్రియాలలితమణ్డతమణ్డలీషు
స్వచ్ఛన్దమేవ బహుధా విదధుర్విహారమ్ ॥ ౩౨॥

కదాచిద్ గోపతరుణీమణ్డలాన్తరమణ్డనః ।
రామః సీతాసమం రేజే క్వణద్యేణుయుతాధరః ॥ ౩౩॥

కదాచిత్ స్యాఙ్గకాన్త్యైవ ప్రియామన్తర్హితాం దధత్ ।
చకార కౌతుకం స్త్రీణాం క్వ గతా మహిషీత్యహో ॥ ౩౪॥

తాసు సమ్భాన్తచిత్తాసు స్థిత్యా మణ్డలమధ్యతః ।
దర్శయన్ సహజాం లక్ష్మీం జయేతి ముహురీడితః ॥ ౩౫॥

సాఖిలవ్రజకాన్తాభిర్ద్రిష్టాభిరపి మణ్డలే ।
అప్రదృశ్యైవ శుశుభే లోకసాన్దర్యజీవనీ ॥ ౩౬॥

కదాచిత్తస్యా హస్తేన హస్తమాదాయ వల్లభః ।
జగామ కుఞ్జభవనే దాసీవత్తాస్తు తస్థిరే ॥ ౩౭॥

ఆఙ్గాపయిష్యతి ప్రభీష్వ ప్రభుర్వా కిం న దూత్యమూః ।
సావధానతయా తస్థుః కుఞ్జద్వారలనదృశః ॥ ౩౮॥

కుఞ్జాలయం సుఖం గమ్య కృత్వా పూర్ణ మనోరథమ్ ।
ఏతాభ్యాం పునరేతాభ్యాం జయేత్సువైస్తరాం జగుః ॥ ౩౯॥

సమ్భుక్తిపానపరిధానవిభూగణాని
లేపాగ్గనాలభనమార్జనవ్యఙ్గానాద్వైః ।
తా తా విశేషధిషణా పరిచేరురుచ్చైః
ర్దాసీవదప్యనుపదం కలితావధానాః ॥ ౪౦॥

కాన్తేన భూరితరకేలిషు కోవిదేన
తాః సంసది ప్రతిపదం బహుదత్తమానాః ।
నైతాం ప్రియాం సమనులక్ష్మితుమీశిరేఽపి
పూర్వం విసోధవిరహస్మృతికాతరాక్ష్యః ॥ ౪౧॥

నైవాపి తాసు వనితాసు కుమారకేణ
సార్థం ప్రభూతరమణోత్సవసమ్భ్రమేషు ।
ప్రత్యాహలేశమకరోద్యదముష్య సాణ్ణా
న్నిత్యాఙ్గసఙ్గమవతో సహజైవ లక్ష్మీః ॥ ౪౨॥

అశ్రాన్తరాసరసికో రమణః స ఇత్థం
గుప్తస్ఫుటం ప్రకట కేలివిధానదక్షః ।
రేమే రమైకరమితో రమణో రమాభి
రాభీరరాజకులభూషణసుందరీభిః ॥ ౪౩॥

కదాచిన్నుత్యమానానాం వనితానాం ప్రియైః సహ ।
భ్రమరాళిరభూద్వీణా కోకిలామురజద్వనిః ॥ ౪౪॥

రామరాసరసం వీక్ష్య దేవా బ్రహ్మశివాదయః ।
విచిన్త్యమానా మనసి బభూవుః ప్రేమఘూర్ణితాః ॥ ౪౫॥

అస్తమామమరనాగనగీనాం రూపసారభరణోఽప్యభిమానః ।
కిక్కిరీపదిహ దర్శనమాపురతో రసికరాసరసేషు ॥ ౪౬॥

ఆదిత్యా విశ్వేదేవాశ్చ వసవస్తుషితాస్తథా ।
 భాస్కరాశ్చానిలాశ్చైవ మహారాజకసాధ్యకాః ॥ ౪౭ ॥
 రుద్రాః సముద్రా గిరయో నదా నద్యోఽప్పరోగణాః ।
 విద్యాధరాశ్చ యజ్ఞాశ్చ గన్ధర్వాశ్చైవ కిన్నరాః ॥ ౪౮ ॥
 గ్రహనక్షత్రతారాద్యాః ప్రహ్లాదశ్చ విభీషణః ।
 బ్రహ్మర్షయో వసిష్ఠాద్యాస్తథా దేవర్షయోఽఖిలాః ॥ ౪౯ ॥
 లక్ష్మీనారాయణౌ చైవ పార్వతీశక్కురో తథా ।
 గాయత్రీ చాపి సావిత్రీ సరస్వత్యప్పరః శచీ ॥ ౫౦ ॥
 సర్వే దేవగణాశ్చైవ హర్షితాః స్వస్వచేతసి ।
 యోషారూపం సమాస్థాయ రామరాసే సమాయయుః ॥ ౫౧ ॥
 తేషాం విమానసన్దోహారభవత్ సజ్కులం నభః ।
 రామో నవఘనశ్యామో మహారత్నవిభూషితః ॥ ౫౨ ॥
 లక్ష్మీం దధద్ గోపికాభిః సంస్థితో రాసమణ్డలే ।
 స్వస్వభావానుసారేణ సర్వేషాం దర్శనం దదౌ ॥ ౫౩ ॥
 గోపీం గోపీమన్తరా రామచన్ద్రో
 రామం రామం చాన్తరా గోపనార్యః ।
 ఇత్థం జాతే మణ్డలే మణ్డలలాభో
 రేమే రామో రామయా రాజమానః ॥ ౫౪ ॥
 శ్రీహస్తాబ్జబద్ధసమృద్ధకణ్ఠో
 రన్యోన్యం వా బద్ధబాహ్వోర్యువత్యః ।
 వామం హస్తం చోర్ధయిత్యానయోశ్చ
 మధ్యే రేమే రామచన్ద్రః కదాచిత్ ॥ ౫౫ ॥
 ఇత్థం ద్వేధా మణ్డలం కల్పయిత్యా
 పర్యాయేణ క్రీడమానో వధూభిః ।
 యోగాధీశస్తత్ర యోగీవ రామో
 రేమే స్వానాం సమ్మృదం వర్ధయానః ॥ ౫౬ ॥
 రాసక్రీడావేషవిస్త్రస్తబన్దై

ర్థమ్మిలైః పైర్మర్మిలైకాః సంవమన్త్యః ।

విద్యుద్యవ్విజైత్రవిద్యోతితాజ్ఞోఽ

గోప్యో రాసే నాటకం చక్రరుచైః ॥ ౫౭॥

రాసే సముద్యుతరమావిలాసే శ్రీరామచన్ద్రేణ సమం నటన్త్యః ।

ధమ్మిలవల్ల్యప్తనితమ్మభారం వోఢుం న శక్తా వనితా బభూవుః ॥ ౫౮॥

నితమ్పా త్రస్తకాశ్చీకో కుచౌ విగతకఞ్చుకౌ ।

ధమ్మిలాన్ బన్ధనోన్ముక్తాన్ వహన్త్యో రేజరే స్త్రియః ॥ ౫౯॥

భేచరాఘాః సహ స్త్రీభిశ్చన్ద్రశోఽడుగణైః సహ ।

రామరాసం సమాలోక్య విస్మితోఽభూన్నిరన్తరమ్ ॥ ౬౦॥

యావద్విజహార భగవాన్ తావ

త్కాలం రజనీశః సంస్థితోఽభూత్ ।

చన్ద్రేణ స్వస్యాం గతౌ విస్మృతాయాం

స్వస్వస్థానే భేచరాశ్చాపి తస్థుః ॥ ౬౧॥

యావన్తస్తా మణ్డలే గోపనార్య

స్తావద్రూపో రాఘవేన్ద్రో బభూవ ।

అన్యోన్యం చాలక్ష్య లీలావినోదం

రేమే తాభిర్భూరి దాక్షిణ్యశాలీ ॥ ౬౨॥

తాసాం ప్రభూతశ్రమకర్షితగోపికానాం

వక్త్రాణి వారికణసంవలితాలకకాని ।

హస్తామ్ముజేన స మమర్షతరాం తతోఽమూః

పీయూషపాతసుఖితా ఇవ సమ్మభూవుః ॥ ౬౩॥

ఇత్థం హరేర్భగవతః పురుషోత్తమస్య

రామస్య రాఘవకులామలకీర్తనస్య ।

యః సంశ్చణోతి రతిరాసవిలాసలీలాం సః

రామసమ్పదముపైతి విముక్తకామః ॥ ౬౪॥

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్ణసంవాదే రామరాసో నామ పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

॥ ౩౫॥

3౬

బ్రహ్మోవాచ ।

రామస్య రాసం నయనైర్నిపీయ

తే దణ్డకారణ్యజుషోఽగ్నిపుత్రాః ।

కామేన సజ్జుబృహదః సమన్తా

త్రన్మణ్డలం తుష్టువుః కల్పితాశాః ॥ ౧॥

సునయ ఊచుః ।

ప్రావృట్సమున్నతనవీనఘనాభిరామం

యోషాసమూహపరికల్పితమణ్డలస్థమ్ ।

పీతామృరద్యుతితడిత్ప్రకరాభిరామం

రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౨॥

శ్రీమత్ప్రమోదవనమణ్డలకుంజువీధీ

విద్యోతమానపరిపూర్ణకలాహిమాంశుమ్ ।

సామస్వరక్వణితవేణుసనాథపాణిం

రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ 3॥

రత్నావలీయుతసువర్ణసుదివ్యమౌలి

ముక్తాస్త్రగద్భుతసులక్ష్యవిశాలవక్షః ।

శ్రీవత్సలక్ష్యసుభగోత్తమదివ్యగాత్రం

రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౪॥

ఉద్యద్విశాలమణిమణ్డలతుంగనాసం

గణస్థలప్రతిఫలత్కలకుణ్డలాగ్రమ్ ।

కస్తూరికాతిలకభూషితభాలదేశం

రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౫॥

కేయూరలమ్బనలలామభుజద్వయాగ్ర

బన్ధోద్ధృహితతరకౌస్తుభశోభి కణ్ఠమ్ ।

పాదాముజ్జ్వలక్వణితనూపురకింకరీకం

రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౬॥

ఏకద్వయత్రిచతురాదిభృతక్రమాత్త

తాలప్రబంధరచనానయనాభిరా మమ్ ।

సగ్గీతశాస్త్రవితతాఫలకా గురుం తం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౭॥

నృత్యస్తమద్భుతకలానికరప్రవీణ
మానాపలాపరచనైకవిధానదక్షమ్ ।
వంశీధరం నటవరం వరదోత్తమాజ్ఞం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౮॥

అజ్ఞోన్మీలన్మలయజద్రవజాతభక్తిం
రజ్జత్రిభజకలితాతిలలామకామమ్ ।
త్రైశోరవేశమతివర్త్య పరిస్ఫుటస్తం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౯॥

మన్దారమూలమధిగమ్య విరాజమానం
గోపాజ్ఞానావిరచితోత్తమమణ్డలాస్యమ్ ।
పోతాంశుకచ్ఛవినిబద్ధకటిప్రదేశం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౦॥

మన్దస్మితాధరసుధారసరజ్జ్ఞోతోష్ఠం
లోలాలకావలితముగ్ధకపోలదేశమ్ ।
పాదామ్బుజప్రథితతాలవిధాననృత్యం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౧॥

తామ్బూలికాదలసుచర్వణచారురాగ
సంవర్ధగోపరమణీక్షణచుమ్పనోగ్రమ్ ।
తత్తుజ్గవక్షసిజమర్దనలగ్నహస్తం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౨॥

సీతానిరస్తరవిభూషితవామభాగం
మధ్యస్థలచ్ఛవివినిర్జితసింహమధ్యమ్ ।
మన్దస్మితప్రసర మణ్డితమణ్డలాస్యం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౩॥

శ్రీరత్నవేదివిపులీకృతమణ్డలాస్తః
కోటిప్రకారపరిక్లప్తనిజప్రకాశమ్ ।
వామాజ్ఞానగ్గసహజాస్పృహణీయ కేలిం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౪॥

శ్రీమత్ప్రమోదవనకల్పితమణ్డలాబ్జ
సత్కర్ణికార్పితరమారమణైక మూర్తిమ్ ।
స్వస్వామిసీసమనువాఞ్ఞోతదివ్యరాసం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౫॥

బ్రహ్మన్దశక్కరముఖత్రిదివాలయౌఘ
హస్తామ్బుజమ్యుతసురద్రుమపుష్పవృష్టిమ్ ।
కోటిస్తుజిత్యరకిరీటమణిప్రభాఢ్యం
రాసస్థితం రఘుపతిం సతతం భజామః ॥ ౧౬॥

జయ జయ జయ సహజానందరసనిర్భరనిజవిలాసమోహితబ్రహ్మాదీసురసంస్తూయమాన
కుటిల గోపాక్లనాజనకటాక్షనముద్భూతనూతనకన్దర్పశరలక్ష్మీకృతచిత్త
కున్దవనేశ్వరిమనోరథపూర్తిప్రభావప్రేమపరిపాలక సచ్చిదానందమయపరబ్రహ్మ
రస స్వానందైకకన్ద సహజకల్యాణగుణనిధాన నమస్తే నమస్తే ॥ ౧౭॥

కిం త్వామశేషమతిసాక్షిణమర్థయామో
జానాసి సర్వమపి నః స్పృహణీయమర్థమ్ ।
అస్మైవ తావకవిలాసరసస్య నిత్యం
పాత్రాణి కిం నహి భవామ వయం సమ్రాటాః ॥ ౧౮॥

కిం వా సహస్ర జనురర్జితకోటిపుణ్య
నైష్కర్మ్యసిద్ధిసుహితేన నను త్వయైవ ।
దత్తామలభ్యవరభాజనతామపేత్య నిత్యం
భజామ నిజవాఞ్ఞోతలాభతృప్తాః ॥ ౧౯॥

నో చేద్ వయం విరహపావకదగ్ధదేహః
స్నేహానుబంధమహిమోద్ధృతమోక్షసౌఖ్యః ।
త్వత్పాదపద్మపదవీం సముపేత్య భూయో
జన్మాన్తరేఽపి కలయామ న కిఞ్చిదిష్టమ్ ॥ ౨౦॥

ఇతి తేషాం ద్విజేన్ద్రాణాం దణ్డకారణ్యవాసినామ్ ।
శ్రుత్వా విక్లవితం రామః ప్రహసన్నిదముక్తవాన్ ॥ ౨౧॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।
సువిహితతపసో మునీన్ద్రవర్యా

దహనసుతాః ఖలు దుర్లభోఽయమర్థః ।

శ్రుతిభిరపి మదేకకాముకీభిః

శతశతకల్పజనుస్తపస్విసీభిః ॥ ౨౨॥

తదపి మయి నివేద్య వాఙ్మితార్థే

యది న భవంత ఉపేతవాన్చితాః స్యుః ।

ఇదమపి న దదేత తద్భవదోభ్యి

దురధిగమోఽపి మయోపకల్పితోఽర్థః ॥ ౨౩॥

కృష్ణావతారరూపేణ సమనుక్రీడతా మయా ।

ఆగామిని భవే యూయం కృతకృత్యా భవిష్యథ ॥ ౨౪॥

కృష్ణో నామ మమైవాంశో జనితా నన్దగోకులే ।

తద్ద్వారా మాం సమాసాద్య ఫలితార్థా భవిష్యథ ॥ ౨౫॥

ఇయం చ సహజాశక్తిః సచ్చిదానందలక్షణా ।

తత్రైవాంశేన భవితా రాధానామ్నీ మమ ప్రియా ॥ ౨౬॥

తయావిష్టాసు సర్వాసు సున్దరీషు రతిం భజన్ ।

విహరిష్యామ్యహం తత్ర దివ్యే వృన్దావనే వనే ॥ ౨౭॥

సీతా లోకస్య సామగ్రీ సమస్తా ఖలు తత్ర మామ్ ।

ఉపస్థాస్యతి విప్రేన్ద్రాః స్వస్థాన్వంశేన వినోదకృత్ ॥ ౨౮॥

తావద్యూయం జాతవేదఃకుమారాః

శుద్ధప్రేమాణః సతతం మాం భజధ్వమ్ ।

ఈదృగ్ లీలాకారమీదృక్ స్వరూప

మీదృగ్భావం ప్రాప్స్యథోఽచైః ప్రసాదాత్ ॥ ౨౯॥

ఇతి తస్మాద్వరం లభ్యా దణ్డకారణ్యవాసినః ।

మునయస్తత్ర సిద్ధార్థాస్తస్థుర్ధ్యానపరాయణాః ॥ ౩౦॥

ఏవం స రసికేన్ద్రస్య విలాసో రాససంజ్ఞితః ।

త్రైలోక్యం శోభయామాస కామతత్త్వేన జృమ్భితః ॥ ౩౧॥

నద్యః స్తబ్ధతయా తస్థుర్లతావృక్షాశ్చకమ్పరే ।

దద్రువుత్తైవ పాషాణాః సాధ్యసత్త్వాని తత్యజః ॥ ౩౨॥

జహౌ శమ్భుః సమాధిం చ విశ్వకృద్విశ్వకల్పనామ్ ।

భ్రమణం శిశుమారాస్తస్త్యాజ గ్రహమణ్డలమ్ || 33 ||

సర్వే బభూవుః సహసా పరమానందనిర్వృతాః ।

రామరాసరసోన్మాదవాసితాఖిలవృత్తయః || 34 ||

ఇతి శ్రీమదాదిరామాయణే బ్రహ్మభుశుణ్డసంవాదే రామరాసో నామ షట్త్రింశోఽధ్యాయః ||
35 ||

Encoded and proofread by Vishal Pandey

——
Rama Rasa Varnanam

pdf was typeset on March 18, 2025

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

